

SISUKORD

I OSA – HOBUSE HOOLDAMINE, KÄSITLEMINE JA OHUTUSNÕUDED	4
1.1 HOBUSE ELUKESKKOND JA PÄEVAREŽIIM	5
1.2 KORD JA KÄITUMINE TALLIS	5
1.3 RATSUTAJA RIIETUS JA VARUSTUS	6
1.4 HOBUSE VÄLIMIK	6
Kehaehitus	6
Värvused	7
Märgised	7
1.5 HOBUSE SÖÖTMINE	8
1.6 HOBUSE PUHASTAMINE	8
Puhastusvahendid	9
Kapjade ning jalgade puhastamine ja hooldus	9
Hobuse pesemine	10
Klippamine	10
1.7 HOBUSE LIIKUMISVAJADUS	10
1.8 HOBUSE SIDUMINE	11
1.9 HOBUSE VARUSTUS JA SELLE HOOLDAMINE	12
Saduldamine	12
Valjastamine	13
Kaitsmed	14
Tekid	14
Varustuse hooldamine	15
Valjaste hooldus	15
Sadula hooldus	15
Kaitsmete hooldus	16

1.10 HOBUSE TALUTAMINE, KORDETAMINE JA KOPELDAMINE	16
Hobuse talutamine	16
Hobuse kordetamine	17
Hobuse kopeldamine	18
1.11 HOBUSE TRANSPORTIMINE	18
1.12 HOBUSE IGAPÄEVANE JÄLGIMINE JA ESMAABI.....	19
Hobuse jälgimine	19
Esmaabi.....	20
1.13 TEGEVUSPLAAN ÕNNETUSJUHTUMI KORRAL	20
Tegevusjuhised inimesega juhtunud õnnetuse korral:.....	20
Tegevusjuhised hobusega juhtunud õnnetuse korral:	20
II OSA – RATSUTAMISE PÕHIALUSED.....	21
2.1 OHUTUSNÕUDED MANEEŽIS JA RATSAVÄLJAKUTEL	21
2.2 SADULASSE ISTUMINE JA SADULAST MAHATULEMINE	22
Ettevalmistused sadulasse istumiseks	22
Sadulasse istumine	22
Sadulast mahatulemine	23
2.3 RATSMETE HOIDMINE	23
2.4 ISTAK JA JUHTIMISVAHENDID.....	23
Keha, säärite ja käte asend	23
Levinumad istakuvead	24
Toolistak	24
Harkistak	24
Juhtimisvahendite süsteem	25
Keharaskus.....	25
Säär	25

Ratse	26
Stekk	26
Hääl	27
Kannused	27
Erinevad istaku tüübid	27
Täisistak	27
Poolistak	28
2.5 HOBUNE JA RATSANIK: TREENINGPÜRAMIIDI JÄRGIMINE	29
2.6 RATSUTAMISE ALGÕPE	30
Liikumine sammus	30
Peatus	30
Hobuse pööramine	30
Liikumine traavis	31
Liikumine galopis	31
Jäljekujundid	32
Maalatid (kavaletid)	32

I OSA – HOBUSE HOOLDAMINE, KÄSITLEMINE JA OHUTUSNÕUDED

Hobused on loomult sõbralikud ja intelligentsed loomad – samas on nad suured, väga tugevad ning tihti ettearvamatud. Et hobustega õigesti ümber käia ning tagada nende igakülgne heaolu, peab inimene tundma ja mõistma nende olemust ja mõttemaailma. Hobused on kariloomad. Karja kuulumine pakub neile kaitset ning annab kindlustunde. Ohu märkamisel võib neil avalduda põgenemisinstitkt. Samuti on hobuste maailmas oma kindel hierarhia. Hobuste käsitlemisel peab arvestama, et võimupiirid pannakse paika ka hobuse ja ratsaniku vahelistes suhetes, seetõttu peab ratsanik olema alati tasakaalukas, kindel ja järjepidev. Ükskõik kui hästi hobune treenitud poleks, võib ta suvalisel hetkel ehmatada. Paanikasse sattunud hobune tegutseb instinktide ajel ning temast endast võib saada ohuallikas.

On väga oluline meeles pidada, et hobuse käsitlemine on suur vastutus ning igaüks, kes hobuse boksist välja viib, vastutab mitte ainult selle hobuse, vaid ka teiste hobuste ja ratsutajate turvalisuse eest. Sellepärast on välja kujunenud hulk reegleid, mida tuleb kõigil kindlasti teada ja järgida. Sama oluline on hobuste käitumisest aru saada ning tunda nende hooldamise põhinõudeid, sest mõnikord võib heasoovlik kuid asjatundmatu inimene hobusele hoopis kahju teha.

1.1 HOBUSE ELUKESKKOND JA PÄEVAREŽIIM

- ❖ Hobuse pidamise juures on väga tähtis osa sobival elukeskkonnal ning tasakaalustatud päevarežiimil. Kindlasti tuleb arvestada hobuse vanust, tõugu, kasvu, tervist, treenituse astet, kasutust ja muid faktoreid, sealhulgas kindlasti ka hobuse isikupära.
- ❖ Hobuse elukeskkond ehk tall peaks olema hästi valgustatud, õhurikas, kuiv ja ilma tuuletõmbeta. Tall peab olema hobusele võimalikult rahulik, mõnus ja turvaline koht.
- ❖ Igal hobusel peaks olema piisavalt suur latter või boks, kus hobune saaks liikuda ja ohutult pikali heita.
- ❖ Hobusel peaks olema boksis puhas söögiküna ning piisav juurdepääs puhtale joogiveele. Tähtis on jälgida, et hobuse automaatjootjad töötaksid korralikult.
- ❖ Boksis ei tohi olla hobusele ohtlikke elemente (püstised naelad, metallnurgad, teravad plekkääred vms) ega esemeid (nt käärid, heinapakinöörid vms).
- ❖ Bokse tuleks puhastada iga päev, vältimaks mustadest ja märgadest boksidest tulenevaid kabjavaevusi, parasiitide levikut ning probleeme talliõhuga. Bokside puhastamisel viiakse bokst välja sõnnik ja märg allapanu ning tuuakse vajaduse järgi puhast juurde. Meil on levinumateks allapanumaterjalideks saepuru, turvas ning õled.
- ❖ Talli üldine päevarežiim koostatakse talli haldaja poolt ning sellest peavad rangelt kinni pidama kõik selles tallis ratsutamise ja hobustega tegelevad isikud. Päevarežiimiga määratakse kindlaks hobuste söötmise kellaajad, hobuste koplis käimise kord jne. Režiimi järgimine on hobuse tervise seisukohalt väga tähtis ning iga päev korduv rutiin on tema elus väga oluline.
- ❖ Muud hobusele samuti elutähtsad tegevused, nagu värkimine, rautamine, vaktsineerimine ja ussirohu andmine, peavad samuti toimuma korrapäraselt ning kindlaksmääratud graafiku alusel.

1.2 KORD JA KÄITUMINE TALLIS

- ❖ Tall on hobuse kodu, kus ta viibib suurema osa ööpäevast. Inimesed peavad käituma tallis rahulikult, vältides jooksmist, karjumist ning kära. Iga inimene, kes kõnnib tallis, peab silmas pidama üldist korda ja turvalisust.
- ❖ Suitsetamine on tallis rangelt keelatud, seda eriti tuleohutuse seisukohalt.
- ❖ Tallis ja treeningul tuleb kanda vastavaid riideid ning jalanõusid. Hobuste juurde minekul pole lubatud kanda lahtiste varvastega jalanõusid.
- ❖ Keelatud on hobuste juurde boksi või koplisse minemine ja hobuste väljaviimine ilma eelneva kokkuleppeta treeneri või hobuse omanikuga. Hobust tohib bokstist välja viia vaid valjastega või päitsetega, mille küljes on korde või sobiva pikkusega nõör. Hobuse bokstist lahkudes kontrolli alati, et boksi uks oleks alati korralikult suletud.
- ❖ Varustus peab olema selleks ette nähtud kohas ning mitte põrandal, et see ei segaks kõndimist ega põhjustaks ohtlikke olukordi. Ka lahtised ukseid võivad hobusele põhjustada vigastusi.
- ❖ Söödaruumi ukseid ja/või tallis paiknevad söödanõud peavad olema kogu aeg suletud, sest kogemata lahti pääsenud hobusele võib suure jõusöödakoguse söömine lõppeda tõsiste tervisekahjustuste või koguni surmaga.
- ❖ Tallis ja talli ümbruses peab olema väga ettevaatlik putukamürkide, umbrohutõrjevahendite ja muude kodukeemiatoodete kasutamisel.
- ❖ Katkisest varustusest, tehnikast, aedadest, tööriistadest ja tallitarvetest tuleb talli töötajatele kindlasti teatada esimesel võimalusel.
- ❖ Ettevaatlik tuleb olla esemetega, mis võivad hobuseid ehmatada. Sinna hulka kuuluvad näiteks jalgrattad, lapsevankrid, vihmavarjud, välguga fotoaparaadid jne. Tuletame meelde, et ehmatanud hobuse käitumine võib olla ettearvamatu. Samal põhjusel ei tohiks talli tuua koeri ja muid koduloomi.
- ❖ Kui treener ja/või hobuseomanik lubab hobusele anda maiustusi (näiteks porgandit, õuna või suhkrut), siis tuleb seda anda täiesti avatud peopesalt, et hobune ei saaks kogemata sõrme hammustada. Kõige parem on siiski panna porgandid ja õunad hobusele künnasse. Hobusele võib anda ka kuivatatud leiba (hoolikalt jälgides, et see mingil tingimusel hallitanud ei oleks). Värske leiva ja tooreste või väga hapude õunte andmine pole hobuse seedimisele hea.

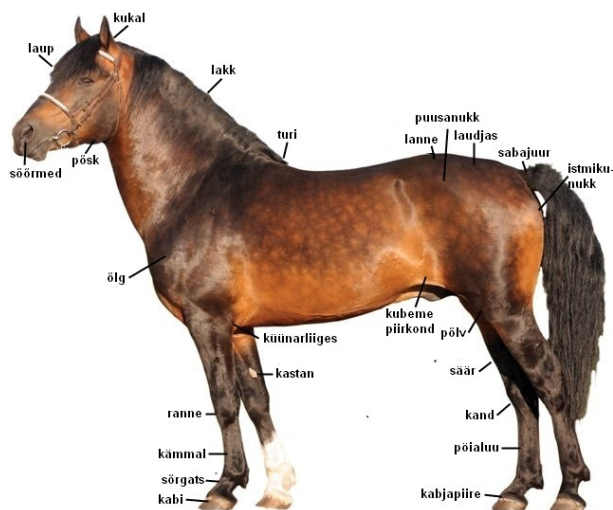
1.3 RATSUTAJA RIIETUS JA VARUSTUS

- ❖ Ratsutaja peaks kandma mugavat, ilmastikule vastavat, hästiistuvat ning vastupidavat riietust.
- ❖ Ratsutades pole soovitatav kanda ehteid, nagu nõeltega prossid, kividega sõrmused, läbi kõrva torgatud rippuvad kõrvarõngad, ripatsid, käevõrud jms, mis võivad näiteks ratsmetesse takerduda või hobuse seljast kukkumisel vigastusi põhjustada.
- ❖ Spetsiaalsed ratsasaapad pole alguses vajalikud. Ometi peavad jalanõud olema madala kontsaga (1–3 cm), mis takistab jala jalusesse kinnijäämist. Paremad on pikema säärega saapad, mis toetavad jalga. Liiga lühikesed sääred võivad sadula hõlmade alla kinni jääda ning ratsanikku segama hakata.
- ❖ Eriti tähtsad on hästiistuvad ratsapüksid. Need ei tohi põlvede kohalt liiga pingul olla ega istmikul volte tekitada, mis võiksid ratsutamisel hõõruda hakata. Ratsapükste puudumisel võib kasutada ka suhteliselt liibuva lõikega elastsest materjalist dressipükse või tugevamat materjalist retuuse. Kilepüksid või teksapüksid ratsutamiseks ei sobi.
- ❖ Soovitatav on selline riietus, mis laseb treeneril ratsutaja istakut jälgida (nt ratsavest).
- ❖ Hea on kanda ratsakindaid, mis kaitsevad käsi ega lase ratsmetel kergesti käest libiseda.
- ❖ Igal ratsutajal peab olema löögi- ja purunemiskindel kolmepunktilise kinnitusega turvakiiver ehk kaska. Seda tuleb kindlasti kanda hobuse seljas olles, aga soovitatavalt ka muidu hobustega tegelemisel, nt hobuse kordetamisel jne.
- ❖ Ratsutaja turvavarustuse hulka kuulub ka spetsiaalne turvavest, mille kasutamine on eriti oluline algajate ratsanike jaoks aga samuti ka kogunud ratsutajatel hüppetreeningul, maastikul ning noorte hobustega sõitmisel.
- ❖ Ratsutajal võiks olla ka mõõduka pikkusega stekk.
- ❖ Kannuseid tohib algaja ratsutaja kasutada alles siis, kui ta oma oskuste tasemelt selleks valmis on ja tema treener selleks loa annab.
- ❖ Treeningu ajal on ratsanikul keelatud närimiskummi närimine.

1.4 HOBUSE VÄLIMIK

KEHAEHITUS

Kehaehituse all mõeldakse seda, missugune on hobuse luustik ja lihastik. Hobuse kehaehituse nõuded erinevad vastavalt tõule ja hobuse kasutamise otstarbele. Hea kehaehitusega hobused on tugevamad ning hakkavad väiksema tõenäosusega lonkama. Välimikuvigade tõttu kipub tekkima liigne pingeline ja ebahülgane koormus jalgadele. Hobuse erinevate kehaosade nimetuste tundmine on oluline. Hobuste eristamiseks tuleb tunda ka hobuste värvusi ja märkeid.

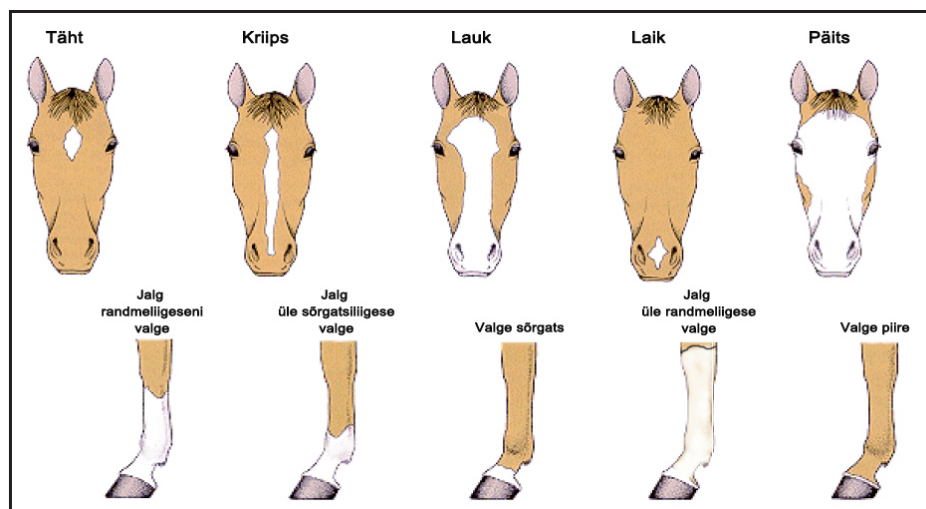
VÄRVUSED

Levinumad hobuste värvused on järgmised:

- **KÕRB** – punakaspruunid kuni tumepruunid kattekarvad, jalgade allosa, ninamik, lakk, saba ja kõrvaotsad on mustad. Mustjaskõrbe hobuseid võidakse eksikombel mustadeks nimetada.
- **MUST** – ühtlaselt mustad kattekarvad. Puhas must on vähe levinud värvus.
- **MUSTJASKÕRB** – mustad kattekarvad, v.a. pruunid karvad mokaade ja sõõrmete ümber ning kubeme piirkonnas.
- **RAUDJAS** – varieerub kahvatukuldsest kuldse punakaspruuni ja tumepruuni (maksakarva) ehk tumeraudjani. Lakk, saba, jalgade allosa, ninamik ja kõrvaotsad on kehaga ühte värvi või heledamad – kollakad või kreemikasvalged.
- **VÕIK** – liivakarva kollased või kuldse tooniga kattekarvad, lakk ja jalgade allosa must. Seljal on tavaliselt tume jutt.
- **HALL** – must nahk ning segamini mustad ja valged kattekarvad. Õunikhallil on selgesti eristatavad tumehallid ümmargused laigud heledamal taustal. Tumehallil hobusel on põhivärvuseks must, segatuna valgete või hallide karvadega. Hallid hobused muutuvad tavaliselt vanusega heledamaks.
- **KIMMEL** – mustjaskimilil on segamini mustjaspruunid ja valged kattekarvad; raudjaskimilil punakaspruunid ja valged kattekarvad; kõrbkimilil punakaspruunid ja valged kattekarvad ja mustad jõhvkarvad.

MÄRGISED

Levinumad hobuste märgised:

1.5 HOBUSE SÖÖTMINE

- ❖ Et hobuse seedimine toimiks korralikult, on talle vaja pidevalt kvaliteetset koresööta (heina). Kui hein lõhnab kopituse järele, siis seda hobustele anda ei tohi.
- ❖ Jõusööta antakse hobusele individuaalselt vastavalt tema vanusele, kasutusele, töökoormusele, ainevahetusele ja muudele faktoritele, harilikult 2–3 korda päevas.
- ❖ Jõusöötadest on meil kõige enam levinud kaer ning erinevad viljasegud ehk müsliid.
- ❖ Hobused saavad vajaduse korral ka söödalisandeid (vitamiinid, sool, mineraalised, õli jne).
- ❖ Iga hobuse söögivajadus on erinev ning omaniku ja veterinaararsti poolt spetsiaalselt tema jaoks välja töötatud. Individuaalsed söötmisjuhised peavad olema hobuse boksi peal kirjas, söötmine toimub ainult selleks volitatud isiku poolt. Väljaspool söögiaegu on hobuste omaalgatuslik söötmine keelatud.
- ❖ Söögiajal on oluline tagada tallis rahu ja vaikus. Kui hobustel on võimalik süüa rahulikult, siis nad ei õpi toitu ahmima ja neil ei teki seedeprobleeme.
- ❖ Pärast jõusööda (kaera/müsli) andmist tohib hobusega treeninguks välja minna alles siis, kui söötmisest on möödunud vähemalt 1 tund, treeningu lõpetamise ja söötmise vahele peaks jääma samuti 1 tund.

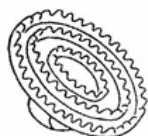
1.6 HOBUSE PUHASTAMINE

- ❖ Hobuse puhastamise tähtsaks osaks on harjamine, mille eesmärgiks on hoida puhtana hobuse nahk ja karvkate, ergutada vereringet, masseerida lihaseid ja hoida nahk elastsena. Samuti on harjamise käigus parem märgata väiksemaid haavu ja vigastusi. Hobust peab harjama vähemalt kord päevas, soovitatavalt siiski tihedamini. Eriti tähtis on harjamine enne treeninguid. Kui sadula ja valjaste alla jääb palju mustust, võib see hobuse nahka vigastada.
- ❖ Hobuse harjamist alustatakse vasakult poolt kõrvade tagant ja sealt suunaga tahapoole, pikikarva võimalikult pikkade tõmmetega. Kõigepealt hõõrutakse hobust kummikammiga, et higi ja mustus lahti saada. Seejärel harjatakse pehme harjaga, mida vahepeal puhastatakse metallkammiga.
- ❖ Harja hoitakse alati hobuse peapoolses käes. Harja puhastamine tehakse hobusest eemal, et mustus ja tolmu ei lendaks hobusele tagasi. Metallkammi koputatakse puhtaks vastu põrandat.
- ❖ Kui hobune on mõlemalt poolt puhastatud, harjatakse ka pea ettevaatlikult pehme harjaga.
- ❖ Lakk harjatakse või kammitakse. Saba nopitakse puhtaks ning vajadusel harjatakse ettevaatlikult. Saba ei pea iga päev harjama, eriti kui hobuse saba on hõredavõitu.
- ❖ Lõpuks võib rätikuga ära pühkida veel karval oleva tolmu ja lahtised karvad. Sõõrmed, silmad ja sabaalune puhastatakse niiske pesusvammiga.
- ❖ Hobust võib harjata kas tema oma boksis või kinni seotuna tallis selleks ette nähtud kohas (puhastusboksis). Kui hobuse boksi jääb puhastamisest palju lahtisi karvu, siis tuleks need sealt eemaldada, et karvad ei satuks koos heinaga hobuse hingamisteedesse.

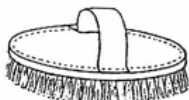
PUHASTUSVAHENDID

Puhastusvahendid peaksid igal hobusel olema isiklikud ja neid tuleb hoida kuivas ning soojas kohas, et need püsiks kuivadena.

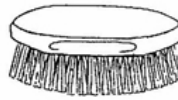
Kummihari

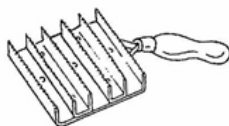
Pehme hari

Tolmuhari

Metallkamm

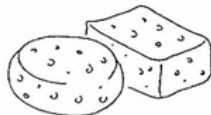
Kabjakonks

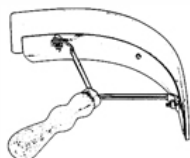
Lakakammid

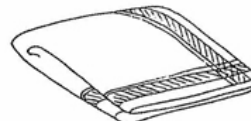
Svammid

Higikraabits

Käterätt

- **Kummiharjaga** hõõrutakse ümarate liigutustega nahalt mustus ja higi, samaaegselt lihaseid masseerides.
- **Pehme harjaga** tehakse lõplik harjamine.
- **Tolmuharjaga** eemaldatakse nahalt tolm ja kergem mustus.
- **Metallkammi** kasutatakse teiste harjade puhastamiseks.
- **Kabjakonks** on vajalik kapjade puhastamiseks.
- **Lakakamme** kasutatakse peale kammimise ka laka katkumiseks.
- **Higikraabitsat** kasutatakse vee ja higi eemaldamiseks.
- **Svamm** on vajalik silmade, sõõrmete ja sabaaluse puhastamiseks.
- **Rätikuid** kasutatakse tolmu pühkimiseks ja jalgade kuivatamiseks.

KAPJADE NING JALGADE PUHASTAMINE JA HOOLDUS on hobuse tervisele väga oluline. Kabja kvaliteeti, kuju ja ehitust mõjutavad põhiliselt toit, liikumine ja hooldus. Kapju peab puhastama vähemalt kord päevas.

- ❖ Kabjad puhastatakse kabjakonksuga, kraapides mustust kannast poolt varba suunas. Kiilu puhastamisel peab olema ettevaatlik, et liiga äge kraapimine kiilu ei vigastaks.
- ❖ Kapju puhastades on alati hea kontrollida samaaegselt ka rautust. Kontrolli, et raud on kindlalt kinni ja naelad ei oleks väljas. Kui hobusel on krihvid, peab jälgima teravust. Krihve võib vajadusel pingutada võtmega.
- ❖ Kui hobuse jalad on talli toomisega väga mudased, on neid soovitatav võimaluse korral vooliku all pesta.
- ❖ Lisaks igapäevasele kapjade puhastamisele peaks hobust iga 6 nädala tagant värkima või rautama. Raud kaitsevad kapja kulumise eest ning aitavad säilitada kabja optimaalset kuju ning asendit.
- ❖ Kapju oleks kasulik määrida: eriti kuival suvel, mil kabi võib kergelt praguneda. Spetsiaalse hooldusvahendiga võiks kapju rasvatada 1–2 korda nädalas. Kabi rasvatatakse kuni piirdeni.

HOBUSE PESEMININE on eriti tähtis peale rasket treeningut, kui ta on ohtralt higistanud. Kui hobune on olnud kerges treeningus, siis piisab, kui puhastate higised kohad märja käsna.

- ❖ Külmetumiste vältimiseks tuleks hobuse üle kere pesemisest hoiduda näiteks talveperioodil, kui tall on külm või kui hobune elab õues. Märja hobust ei tohi jätta õue isegi siis, kui tal on tekk seljas!
- ❖ Hobust pestakse alati leige või sooja veega, sest liiga külm vesi võib tekitada peale rasket treeningut lihaskrampe. Külma vett tohib kasutada ainult väga kuumal ilmaga.
- ❖ Hobuse pesemiseks tuleks kasutada spetsiaalset hobuste šampooni, soovitatavalt mitte rohkem kui kord nädalas. Šampoon tuleb pärast pesu hoolikalt välja loputada.
- ❖ Hobust pestes peab jälgima, et vesi ei satuks talle silma ega kõrva.
- ❖ Kõigepealt tuleb pesta saba, lakk ja kõige lõpuks kogu hobune, et vältida külmetumist. Pesemisjärjekorral on suur tähtsus!
- ❖ Peale pesemist tõmmatakse liigne vesi maha higikraabitsaga. Eriti tähtis on see kuumal ilma korral, sest hobuse karvadesse jäänud veekiht võib põhjustada hobuse ülekuumenemist.
- ❖ Pärast pesemist pannakse hobusele selga hingav ja kuivatav tekk, näiteks villane või fliistekk, millel on tugevad kinnitused, sest märg hobune võib püherdada. Villase teki alla võib panna ka võrkteki, mis kiirendab kuivamist. Kui hobusel on pikk karv, kuivab ta aeglaselt ning sel juhul tuleks märjaks saanud tekk vahepeal kuivaga asendada.

KLIPPAMINE on hobuse karva kas täielik või osaline pügamine spetsiaalse masinaga. Seda tehakse talvel töös olevatel hobustel, et vähendada higistamist ning takistada külmetumist, sest paksu karvaga hobune kuivab aeglaselt. Samuti kergendab see hobuse puhtana hoidmist.

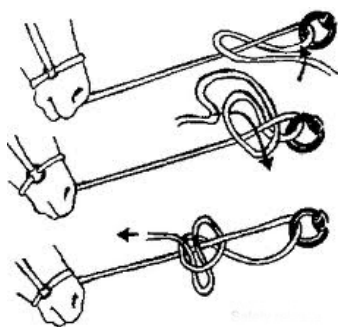
1.7 HOBUSE LIIKUMISVAJADUS

Igapäevane liigutamine kuulub tähtsa osana hobuse esmavajaduste hulka. Liigutamise aeg ja mood võivad olla erinevatel isenditel erinevad.

- ❖ Sporthobused ja hobused ratsakoolides töötavad sadula all tavaliselt 5–6 päeva nädalas.
- ❖ Töötava hobuse tervisele on väga tähtis pinnas platsil ja maneežis. Treeninguteks ette nähtud maa peab olema tasane ja vetruv. Kõige levinum on liivapõhine pinnas aga ratsutamiseks võib kasutada ka selleks sobivat rohuplatsi. Platsi pinnas ei tohi olla väga tolmune, see võib kahjustada hobuse hingamisteid. Liiga kõva pinnas põrutab kapju, liiga pehme venitab kõõluseid ning liiga libedal pinnasel tekib oht libisemiseks ja kukkumiseks. Platsil ei tohiks olla kive ega auke. Platsi ja maneeži piire peab olema nii hobusele kui ratsutajale turvaline.
- ❖ Raskes töös olevad hobused vajavad vahepeal kergemaid päevi, soovitatav oleks anda hobusele nädalas vähemalt üks puhkepäev.
- ❖ Hobuse koplis pidamine on alati seotud suure riskiga, kuid see on aga parim ja kõige loomulikum võimalus hobuse liigutamiseks.
- ❖ Kui hobune ei tööta ega käi iga päev koplis, tuleks teda vähemalt tund aega päevas liigutada teistmoodi, näiteks kordel jooksutades.

1.8 HOBUSE SIDUMINE

- ❖ Kõigepealt peaks selgeks tegema, kas antud hobust üldse saab kinni siduda, sest osa hobuseid pole erinevatel põhjustel üldse võimalik siduda. Näiteks varsad või noored hobused, keda pole veel selleks õpetatud või mõned vanemad hobused, kes mingil põhjusel kinniseotult paanikasse satuvad.
- ❖ Koht kinnisidumiseks peab olema hobusele turvaline ning piisavalt avar, et vältida ohtlikke olukordi.
- ❖ Erinevad tallitöövahendid (kärud, labidad, hargid jne) ei tohi olla liiga lähedal, sest ehmatades võib hobune end nendega vigastada.
- ❖ Hobust ei tohi siduda uste, redelite, pinkide jne külge. Need võivad hobuse ootamatu rabelemise korral lahti tulla.
- ❖ Hobune tuleb alati siduda lahtitõmmatava sõlmega, et hädaolukorras õnnestuks kiiresti loom vabastada. Umbsõlmed on kõige ohtlikumad, sest need jooksevad vedamisel tugevamini kinni.

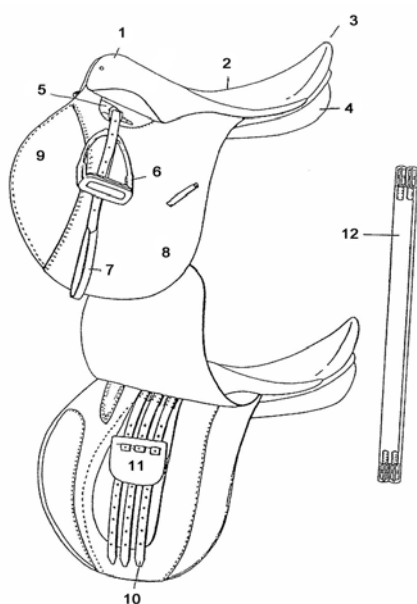
- ❖ Hobuse sidumisel (kopli)aja külge tuleb nõör siduda maasse kinnitatud posti külge, mitte horisontaalsete aialattide külge.
- ❖ Vältimaks teineteise löömist, peab jälgima, et kaks hobust poleks seotud teineteisele liiga lähedale.
- ❖ Hobuse sidumisel tuleb alati kasutada päitseid ja nõõri, kunagi ei tohi hobust siduda valjastest või suulistest!
- ❖ Päitsed peavad olema õige suurusega, istuma peas hästi ja piisavalt tugevalt, et hobusel tagurpidi vedades neid peast ära ei õnnestuks tõmmata või et ta päitseid pidi kuhugi kinni ei jääks. Kontrolli enne sidumist, et päitsed ja nõör oleksid terved ja lukud korras, sedasi ennetad hobuse soovimatut lahtisaamist.
- ❖ Sidumisel on soovitatav turvalisuse eesmärgil kasutada nahast päitseid, mis hädaolukorras järele annavad. Teine hea variant on nailonpäitsed, millel on kuklarihmale spetsiaalne nahast vahetükk.
- ❖ Kui hobune seotakse kahelt poolt talli vahele, siis tuleks kasutada turvalukkudega rihmasid. Kuna ka turvalukud alati ei toimi, siis on hea mõte rihmad kinnitada mõlemalt poolt heinapakinööri aasaga, mis ohtlikus olukorras katkeb.
- ❖ Hobust sidudes on tähtis jälgida, et nõör oleks sobiva pikkusega. Rusikareeglina tuleks hobust siduda vähemalt 1 m kõrguselt ja umbes inimese käe pikkuselt. Liiga pikalt seotud hobune võib astuda nõõri jalgadesse ja lühikeselt seotud hobune tunneb ennast ebamugavalt.
- ❖ Ära jätta talli vahele seotud hobust mitte kunagi järelevalveta.

1.9 HOBUSE VARUSTUS JA SELLE HOOLDAMINE

Igal hobusel on oma varustus, mis on tema jaoks kohandatud. Igasuguse erineva varustuse kasutamine võib toimuda ainult treeneri või hobuse omaniku loal.

SADULDAMINE

Puhastamise ning saduldamise ajal tuleb hobusega toimetada rahulikult ja kindlalt, aga samas ettevaatlikult. Boksi minnes tuleb alati ennast hobusele eelnevalt nähtavaks teha. Saduldamise ajaks võib hobuse kinni siduda, eelnevalt kontrollides, kas selleks vajadust on või kas seda konkreetset hobust on üldse võimalik siduda. Enne saduldamist peab hobuse väga korralikult puhastama, jälgides, et sadula, valjaste ja kaitsmete all olev pind oleks puhas.

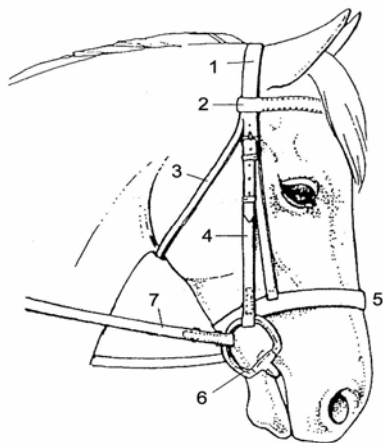

Sadula osad:

1. Sadula eeskaar 2. Iste 3. Sadula tagakaar 4. Paneel 5. Jaluserihma kinnituskarabiin 6. Jalus
7. Jaluserihm 8. Sadulahõlm 9. Põlvepadi 10. Sadulavöö triipid 11. Sadulavöö kinnituse kate
12. Sadulavöö

- ❖ Kui hobune on lahtiselt, tuleb talle kõigepealt pähe panna valjad. Seotud hobusele pannakse enne sadul selga.
- ❖ Sadul peab olema hobusele sobiv. Sadula tagakaare ja selja vahele peab jääma õhuvahe ka ratsutaja sadulas olles. Sadula ja erinevate sadulapehmenduste valimisel kasutage kindlasti professionaali abi.
- ❖ Iga hobuse jaoks tohib kasutada ainult spetsiaalselt temale määratud varustust. Kahtluse korral kontrolli alati varustuse sobivust koos treeneriga.
- ❖ Sadul pannakse selga vasakult poolt nii, et jalused on üleval ja vöö sadula peal. Sadul tõstetakse veidi turjast ettepoole, hoides vasaku käega esikaarest ja parema käega sadula tagant. Seejärel libistatakse sadul tahapoole oma õigesse kohta nii, et karv sadula all oleks sile.
- ❖ Sadul on õiges kohas, kui sadulavöö ja hobuse küünarnuki vahele mahub kämblalaius. Vöö lastakse ettevaatlikult alla ja sadulatekk tõstetakse vastu kaart, et see ei rõhuks turjale.
- ❖ Alguses jäetakse vöö küllalt lõdvalt, kuid nii, et sadul seljas paigal püsiks. Enne selga tõusmist kontrollitakse, et sadul oleks õiges kohas ja vööd pingutatakse. Vööd tuleb kontrollida ka hobuse seljas olles peale vähest jalutamist.
- ❖ Jalused lastakse alla alles enne hobuse selga minekut. Talli vahel saduldatud hobusega liikudes peavad jalused alati olema üles pandud, et vältida jalust pidi kinnijäämist.

VALJASTAMINE

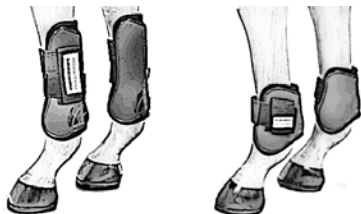
Valjaste osad:

1. Kuklarihm 2. Otsmikurihm 3. Kurgualune rihm 4. Põserihm 5. Kapsel 6. Trenselsuuline 7. Ratsmed

- ❖ Valjad valitakse vastavalt hobuse individuaalsetele vajadustele. Põhiliselt kasutatakse valjaid, millel on trenselsuuline ja inglise kapsel, koos ninarihmaga või ilma. Peale selle kasutatakse ka mehhiko ja hannoveri kapslit.
- ❖ Mida peenem suuline, seda teravamalt tunneb seda hobune suus. Suulised peavad laiuselt olema hobusele sobivad. Liiga kitsad suulised hõõruvad hobuse suunurki ja liiga laiad rõhuvad purihammastele. Aeg-ajalt peaks ka kontrollima suuliste kulumist, et suulised ootamatult ei puruneks või tervaks kulunud nurgad ei kahjustaks hobuse suud.
- ❖ Teravad suulised ei kompenseeri oskamatu juhtimist! Mida teravamad on suulised, seda märgatavamad on vead ratsaniku käte töös. Sobivate suuliste valikul konsulteerige kindlasti asjatundliku treeneriga!
- ❖ Enne valjastamist kontrollitakse hoolega, et kõik rihmad oleksid terved ja õigesti kokku pandud. Külma ilmaga pööratakse tähelepanu sellele, et metallsuulised ei oleks väga külmad.
- ❖ Hobune valjastatakse vasakult poolt ja alustatakse üle hobuse pea kaelale pandavatest ratsmetest. Parema käega hoitakse kinni põserihmadest ja asetatakse valjad hobuse lõua alt paremalt poolt ninaseljale. Vasaku käega tõstetakse suulised peopesal hobuse suu juurde. Vajadusel võib suud avada, surudes 1–2 sõrme suunurka. Kui hobune avab suu, libistatakse suulised talle suhu, sealjuures võimalikult vähe hambaid puudutades. Siis tõstetakse kuklarihm eraldi üle kummagi kõrva ning tukk asetatakse otsmikurihma peale.
- ❖ Vajadusel kontrollitakse veelkord rihmade pikkust. Põserihmad kannavad suulist, nende pikkus mõõdetakse selliseks, et suulised oleksid tihedalt vastu suunurki ning suunurkadesse tekiks 2 kurdu. Seejärel kinnitatakse lõuaaluserihm, mis hoiab valjaid hobusel peas. See kinnitatakse nii lõdvalt, et rihma ja lõuapärade vahele mahuks rusikas. Otsmikurihm ei tohi olla liiga lühike ega rõhuda hobuse otsmikule.
- ❖ Kõige lõpuks pingutatakse kapsel. Kapslit kasutatakse selleks, et hobune suud liiga lahti ei ajaks. Samuti kergendab kapsel suuliste rõhku hobuse alalõualuu hammastest vabale osale, kuna surve kandub kaudselt üle ka ninaseljale. Et õiget mõju avaldada, peab kapsel olema korralikult kinnitatud (mitte liiga lõtv ega liiga pingul).
- ❖ Inglise kapsel on sobiva suurusega, kui hobuse põseluu ja kapsli vahele mahub 1–2 sõrmelaiust ja seda pingutatakse siis niipalju, et 2 sõrme mahuks ka kapsli alla.
- ❖ Ninarihmaga ristkapsel seatakse kõrgemale kui ilma ninarihmata inglise kapsel, sest liiga madalal asuva kapsli puhul võib ninarihm suruda kinni hobuse ninasõõrmed. Kõigepealt pingutatakse kapsel ja alles siis ninarihm.
- ❖ Hannoveri kapsli ninarihm asub umbes 4 sõrme laiuse võrra ninasõõrmetest kõrgemal. Kapsli väikesed rõngad asuvad suulistest eespool, vastasel korral on ninarihm liiga pikk.
- ❖ Valjastatud hobust ei tohi jätta järelevalveta lahtiselt boksi. Ta võib astuda ratsmetesse, muul moel valjad lõhkuda või ennast vigastada.

KAITSMED

- ❖ Kaitsmeid kasutatakse hobuse jalgade kaitsmiseks vigastuste eest. Kaitsmed toetavad kõõluseid ja sidemeid, vähendades treeningutel tekkivat koormust.
- ❖ Kaitsmete ja pindede pealepanemisel peaks olema kummargil. Istudes või põlvitades pole võimalik ohtliku olukorra tekkides hobusest piisavalt kiiresti eemalduda, isegi kükitades on see raskendatud.
- ❖ Kõõlusekaitsmed asetatakse randme ja sõrgatsiliigese vahele, need kaitsevad hobuse kõõluseid löökide ja koormusest tekkivate vigastuste eest.

- ❖ Sõrgatsikaitsmed kaitsevad hobuse sõrgatsit löökide eest. Neid kasutatakse palju just noortel hobustel, kes ei kontrolli veel täielikult enda liikumist.
- ❖ Kaitsmed kinnitatakse nii, et need ei pressiks liiga tugevalt hobuse jalgu. Kaitsmete kinnitused avanevad väljapoole, suunaga eest taha.
- ❖ Kõõluste kaitsmiseks võib väga hästi kasutada ka pindesid. Sobiva suurusega vatnik (pehmenus) asetatakse kõigepealt ümber hobuse jala ning selle peale seotakse pinde. Vatnik aitab siduda pinde ümber hobuse jala ühtlaselt. Pindesid seotakse alati suunaga seestpoolt väljapoole ning eestpoolt tahapoole. Pindesid ei saa siduda liiga tugevalt, kuna kõvasti seotud pinde takistab vereringet jalgas, ega ka liiga nõrgalt, sest siis vajub pinde hobuse liikumisel alla. Pinde sidumine lõpetatakse alati hobuse sääre ülaosas väljaspool.
- ❖ Vajadusel võib hobuse kabjapiirde ja sõrgatsi piirde kaitsta kummikalossiga, mis üldjuhul on üleveetavad või krõpsudega kinnitatavad.

TEKID

- ❖ Kui tallis on külm, siis peaksid eeskätt klipatud hobustel olema seljas tekid. Erandiks on hobused, kellel on väga paks karvkate ja kes on harjunud tekita väljas olema.
- ❖ Kõige lihtsam viis kontrollimaks kas hobusel on külm, on katsuda tema kõrvu. Kui hobuse kõrvad on külmad, siis tuleks mõelda paksema teki peale.
- ❖ Tekk peaks hästi istuma. Halvastiistuv tekk hõõrub hobuse õlgadelt karva maha.
- ❖ Hobusel tuleks tallitekk seljast võtta vähemalt kord päevas, et seda kohendada. Tekki, mis kipub taha vajuma, ei tohi vastu karva ettepoole tõmmata, vaid see tuleb seljast võtta ning uuesti selga pannes eest tahapoole õigesse kohta libistada.
- ❖ Tekki selga pannes tuleb esiteks kinnitada rinnaesise rihmad, siis vöörihmad ning kõige lõpuks tagajalgade ümber minevad rihmad. Tekki ära võttes tuleks rihmad lahti teha vastupidises järjekorras.
- ❖ Tallitekk peaks olema piisavalt soe ning laskma õhku läbi. Õuetekk peaks olema pealt veekindel. Eriti külma ilma puhul on soovitatav kasutada "kaelaga" tekki.
- ❖ Liiga sooja ja umbse teki all hakkab hobune higistama ja võib tekkida ülekuumenemine. Head on kihilised tekid, mida saab vajaduse korral omavahel kombineerida.
- ❖ Vettpidavate õuetekkide veekindlust tuleks aeg-ajalt kontrollida ning neid vajaduse korral välja vahetada või töödelda spetsiaalsete veekindlust lisavate ainetega. Hobusele ei tohi mitte mingil juhul selga panna märga tekki.
- ❖ Kui hobuse tekk ripub kõhu all, tuleb see alati korda sättida, et hobune ei takerduks rihmadesse.

VARUSTUSE HOOLDAMINE

- ❖ Sadulate ja muu varustuse (valjad, sadulavöö, jalused, jaluserihmad, valtrap jm) hooldamise eesmärk on parandada ratsutaja turvalisust, pikendada varustuse kestvust ning tõsta ratsaniku ja hobuse sooritusvõimet.
- ❖ Hobuse heaolu sõltub töö tegemise ajal suuresti sobivast saduldusest ja valjastusest. Ebasobiva sadulduse või valjastusega võib hobusele haiget teha. Eriti tuleb tähelepanu pöörata õrnadele kohtadele.
- ❖ Vastutustundlik ratsutaja korrastab alati peale ratsutamist kõigepealt hobuse, seejärel varustuse ja lõpuks ka enda.
- ❖ Hooldamata varustuse nahkpind muutub kõvaks ja hapraks, eriti need osad, mis on kokkupuutes hobuse higiga. Varustuse hooldamist tuleb alustada kohe, kui see on uus. Põhjalik puhastamine ja hooldamine võtab ka kogenenumal palju aega. Varu piisavalt kannatust ning tee töö korralikult, siis on hobusel mõnus ning varustuse vastupidavus suureneb.
- ❖ Puhas sadularuum sobiva kõrgusega sadulapuu ja seinas või laes rippuvate varustuskonksudega kergendab tööd ning on märk heast tallikorrast ja õigest suhtumisest.

VALJASTE HOOLDUS

IGAPÄEVANE PUHASTAMINE: Peale valjaste kasutamist pestakse alati suulised. Suuliste pesemise juures tuleb jälgida, et valjaste nahkosad märjaks ei saaks, sest liigne vesi kuivatab nahka ning vähendab selle elastsust. Seejärel puhastatakse valjad sadulaseebiga. Käsna või pehme lapp kastetakse vette, pigistatakse peaaegu kuivaks ning määratakse seebiga. Igapäevaseks valjaste puhastamiseks pole vaja neid alati lahti võtta.

IGANÄDALANE HOOLDUS: Kord nädalas võetakse valjad puhastamisel osadeks. Katsu meeles pidada pannelde avamise kohad, et pärast oskaksid valjad õigesti kokku panna. Kõik valjaste osad pestakse korralikult sadulaseebiga ja leige veega. Pärast kuivamist töödeldakse valjaid spetsiaalse rasva või hooldusainega. Pinnale jäänud ülemäärane rasv pühitakse ära. Kokkupanemisel jälgi, et kõik õmblused oleksid terved.

SADULA HOOLDUS

IGAPÄEVANE PUHASTAMINE: Kui sadul pole eriti määrdunud, siis piisab tolmu, karvade ja kuiva higi pühkimisest niiske käsna, millele on määratud sadulaseepi.

IGANÄDALANE HOOLDUS: Sadul seebitatakse seest- ja väljastpoolt niiske käsna või lapiga, seejärel hõõrutakse rätikuga kuivaks. Sadulat tohib õlitada ainult naha seestpoolt. Pealtpoolt võib sadulat vahatada väikese koguse spetsiaalse sadulavahaga. Iganädalase hoolduse hulka kuulub ka sadula patjade tasasuse, sadula, jaluserihmade ja vöö õmbluste kontrollimine. Sadula küljest võetakse puhastamiseks jaluserihmad, vöö ja valtrap. Jaluserihmad puhastatakse sadulaseebiga ning jalused hõõrutakse läikima. Kui sadulavöö on nahast, pestakse ka see seebiga. Kangas- või nõõrvöö harjatakse puhtaks ja vajadusel pestakse harjaga hõõrudes. Väga tähtis on valtrap alati puhtana hoida, sest määrdunud sadulatekk põhjustab hobusele hõõrdumisi. Sadulateki hooldamine sõltub valmistusmaterjalist, seda võib pesta masinas või käsitsi harjaga hõõrudes.

- ❖ Kui sadul on märjaks saanud, tuleb seda kuivatada aeglaselt. Pori ja mustus pühitakse eelnevalt rätikuga ja asetatakse sadul sadulapuule nii, et ka sadula alumine pool õhku saaks. Kuivamiskoha temperatuur ei tohiks olla üle +18 °C.
- ❖ Sadulat ei tohiks asetada maha, aga kui see on vajalik, tuleb seda teha nii, et esikaar toetub põrandale ja tagakaar vastu seinale. Halva hoidmise korral võib sadulale väga kergelt tekkida tema väärtust vähendavaid kriimustusi. Sadulat on väga kerge lõhkuda ka siis, kui talutate saduldatud hobust läbi kitsaste uste. Kui sadulat ei kasutata või kui seda transporditakse, tuleb sadul katta spetsiaalse sadulakaitsega.

KAITSMETE HOOLDUS

Nahast jalakaitsmed võib puhastada sadulaseebiga. Kummist või kunstmaterjalist kaitsmed pestakse veega. Alati tuleb kaitsmed eriti hoolikalt pesta ka seestpoolt, sest liiv ja higi võivad hobuse jalad väga kergelt katki hõõruda.

1.10 HOBUSE TALUTAMINE, KORDETAMINE JA KOPELDAMINE

HOBUSE TALUTAMINE

- ❖ Hobuse talutamisel pane turvalisuse eesmärgil alati kindad kätte!
- ❖ Hobust talutatakse käekõrval üldiselt vasakult poolt. Siiski oleks hea harjutada hobust ka paremalt poolt talutamisega, sest teatud olukordades võib sellest palju kasu olla. Vältida tuleb olukorda, kus hobune jääb talutajale selja taha.
- ❖ Talutamisel ei tohi endale mitte kunagi ratsmeid või jalutusnööri ümber käe keerata või mässida. Hobused on ettearvamatus ning võivad sel moel äkilise tugeva tõmbega inimesele tõsiseid vigastusi põhjustada.
- ❖ Kui hobune satub paanikasse ja hakkab tugevalt vedama, siis tuleks võimaluse korral talle natuke järele anda ning ta uuesti järsu tõmbega korrale kutsuda. Jõuga vastu vedades läheb hobune veel rohkem paanikasse.
- ❖ Kui tekib äärmuslik olukord, kus hobust on võimatu kinni hoida, siis on ohutum ta lahti lasta ja mitte jääda talle ise järele lohisema. Hobune on oma massiga inimesest alati üle.
- ❖ Kui hobune on lahti pääsenud, peavad kõik läheduses olijad oma hobustega seisma jääma ning ootama kuni lahtine hobune on kinni püütud.
- ❖ *Valjastega talutamine* on alati turvalisem. Trenselvaljastega hobust talutades võetakse ratsmed üle kaela. Ratsmetest hoitakse kinni parema käega umbes 25 cm kauguselt lõua alt. Käsi on kergelt rusikas ja ratsmeid hoitakse nimetissõrmega lahus. Ratsmete otsa hoitakse vasaku käega, hobusest eemal.
- ❖ Kui hobusel on martingal või kangvaljad, siis ratsmeid üle kaela ei võeta, sel juhul võib jalutusnööri kinnitada vasakusse suulise rõngasse ja talutada nööri. Kui talutad hobust koos ratsanikuga seljas, kasuta alati jalutusnööri, mis on kinnitatud vasakusse suuliserõngasse.
- ❖ *Päitsetega talutamine* peab alati kasutama jalutusnööri. Kui hobune on äkiline, võib kasutada ketiga jalutusnööri ning paigaldada kett üle hobuse nina. Nööri võib panna ka suhu, jälgides, et hobuse suud sellega ei vigastata.
- ❖ Enne liikumise alustamist seisa hobuse õlaga kohakuti. Liikuma saab hobuse kerge ergutava häälsusega. Vajadusel võib vasakus käes oleva stekiga kergelt anda ka märguande sadulavööst tahapoole. Talutades kõnni energiliselt hobuse õlast veidi eespool, jälgides siiski kogu aeg hobust.
- ❖ Talutades ära lase kunagi hobusel teiste hobustega ninasid kokku panna. Selle tagajärjel võib üks hobune teist ootamatult lüüa või hammustada ning sealjuures talutajat vigastada.
- ❖ Talutades hobust läbi kitsaste kohtade (näiteks ukseaugud), ole ettevaatlik, et sadul või hobune ise kinni ei jääks. Seetõttu tõstetakse sadulaga talutamisel alati jalused üles. Eriti kitsastest kohtadest läbiminekul võid liikuda hobuse ees tagurpidi mõlema käega ratsmetest kinni hoides.
- ❖ Kõik ukсед tuleb avada korralikult ning vahekäigud tuleb hoida kolust ja tööriistadest puhtad, sellega vältida ohtlikke olukordi!
- ❖ Hobuse boksi viimisel tuleb alati hobuse ees ise boksi astuda, mitte kunagi lasta teda sinna enda ees.
- ❖ Ükski hobune pole meelsasti ükski, mõnede hobustele on see suureks probleemiks. Seda tuleb hobuse tallist välja viimisel kindlasti silmas pidada. Üksi jäämisega tuleb noori hobuseid harjutada pikkamööda.
- ❖ Ettevaatlik tuleb olla ka siis, kui üksteise järel talutatakse mitut hobust. Ohutu vahe on kaks hobusepikkust (5 m).
- ❖ Täkkude, noorte ja probleemsete hobustega tegelemisel peab ohutusnõudeid järgima eriti hoolikalt, seda peaksid tegema ainult kogenud hobuseinimesed.
- ❖ Ümbritsevaid inimesi tuleb varakult informeerida hobuse võimalikust probleemsest käitumisest ning sellesse informatsiooni tuleb suhtuda täie tõsidusega. Näiteks kui hobune lööb, siis sõlmitakse platsil ja maneežis sõites talle sabasse punane lint – sellest hobusest tuleb teiste hobustega eemale hoida.
- ❖ Hobuse käekõrval söötmist peaks tehtama päitsete ning jalutusnööri, sealjuures hoolikalt jälgides, et hobune jalutusnööri peale ei astuks.

HOBUSE KORDETAMINE

- ❖ Kordetamine on üks hobuse liigutamise ja treenimise viise. Kordetamise põhimõte seisneb selles, et hobune liigub suurel ringil ümber seisva kordetaja. Kordetamisel juhatakse hobust pika 7–8 m korde abil. Korde on enamasti kinnitatud suuliste külge ja toimib sarnaselt ratsmetega, luues kontakti hobuse suu ja kordetaja käe vahel.
- ❖ Kordetamise abil saadakse hobuse liikumisse vajalikku lennukust ja jõudu, see mõjub hästi ka hobuse üleliigse energia maandamiseks. Kordetamisest on palju kasu noore hobuse õpetamisel, harjutamiseks abivahendite ja sadulaga. Kordetamine parandab noore hobuse tasakaalu ja rütmi ning õpetab hobust õigesti ratsmekontakti võtma.
- ❖ Kordetamise abil võib tähele panna ka selliseid vigu hobuse liikumises, mida ratsutades ei märkaks.
- ❖ Kordetamiskoht peaks olema võimalikult rahulik, et hobune saaks piisavalt keskenduda. Ideaalne oleks, kui kordering (min 12–14 m, max 20 m) oleks piiratud. Põhjaks peaks olema tasane, piisavalt pehme, kuid mitte liiga sügav pinnas, et see ei kurnaks hobuse jalgu.
- ❖ Maneežis või ratsaplatsil kordetades tuleks alati teistelt platsi kasutajatelt eelnevalt luba küsida ning neid hoiatada, kui hobune on probleemne või lihtsalt ülemeelikus tujus. Paljudes tallides on kordetamiseks eraldi eeskirjad, nendega tuleks eelnevalt kindlasti tutvuda.
- ❖ Kordetamine on hea vahendus sporthobuse treeningrežiimis. Samas peaks jälgima, et seda ei tehtaks siiski liiga tihti, sest kordel liikumine koormab hobuse jalgu. Pool tundi võiks olla kordetamise maksimumaeg, mille kestel vahetatakse suunda iga 5–10 min järel. Hobuse liikumisel ringil, võib ta vigastada jalgu oluliselt rohkem, kui otse liikudes. Seepärast on kordetamisel vajalik panna hobusele kaitsmed.
- ❖ Kordetamiseks sobivad valjad on peaaegu alati trelsusuulistega, ratsmed võetakse ära või põimitakse lõuaaluse rihma külge. Korde võib kinnitada spetsiaalse lühikese rihma külge, mis ühendab suuliserõngaid lõua alt. Samuti võib korde kinnitada sisemisest rõngast üle kukla välimise rõnga külge. Kordet ei tohi kinnitada otse läbi sisemise rõnga välimise rõnga külge. Sisemise rõnga külge võib korde kinnitada ainult vilunud kordetaja ning seda külgratsmeid kasutades ja hästi treenitud hobusel.
- ❖ Kordetamisel võib kasutada erinevaid abiratsmeid, mille abil leida hobusele õige asend ja rüht ning mis aitaksid hobusel leida kontakti suulisega. Sel juhul kasutatakse spetsiaalset kordevööd, millel on metallrõngad külgratsmete kinnitamiseks.
- ❖ Abiratsmed pannakse peale alles korderingil, kui hobune on saanud sammu käia ja end sirutada.
- ❖ Kui kordetamisel kasutatakse sadulat, siis külgratsmed võib kinnitada sadulavöö või sadula küljes olevate spetsiaalsete rõngaste. Sadulaga kordetades peab jalused ära võtma või hoolikalt jaluserihmaga kinnitama, et need ei häiriks hobust. Sadula ümber võib panna ka tekivöö, et hõlmad liialt ei lendleks.
- ❖ Kordetamise põhiliseks abivahendiks on piisava pikkusega kordepiits, millega vajadusel hobust ergutatakse ning mis takistab hobust ümber pöörast. Piitsa ots on alati suunatud hobuse tagaosa poole. Kordetamisel kasutatakse hobusega suhtlemiseks ka häält ja kehakeelt. Hobust ei tohi kordetamisel hetkekski silmist lasta.
- ❖ Kordetamisel ei tohi kordet kunagi ümber käe ega ümber keha mässida. Juhul kui hobune peaks äkiliselt kordet tõmbama, võib see kaasa tuua tõsiseid kehavigastusi. Kordetajal peaksid alati olema kindad käes.
- ❖ Ohutuse eesmärgil tuleb kordetades alati kannused saabastelt maha võtta, et vältida korde kannusesse takerdumist.
- ❖ Suunamuutuse tegemisel tuleb hobune korderingil seisma panna ning siis hobuse juurde minna, mitte aga lasta hobust ise ringi sisse keerata. Suunamuutustel, külgratsmete kohendamisel jne tuleb piitsa hoida kaenla all, mitte seda maha panna.
- ❖ Hoolimatust ja/või valest kordetamisest on rohkem kahju kui kasu. Kui tunned, et sul pole piisavalt oskusi hobuse kordetamiseks, on see õigem jätta inimesele, kellel on selleks piisavalt kogemust.

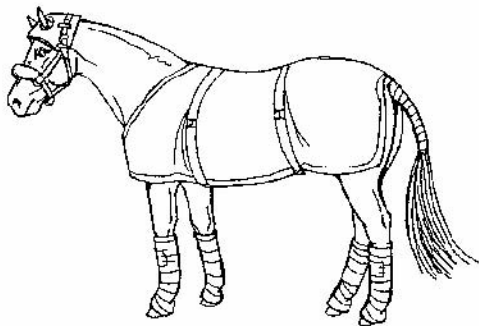
HOBUSE KOPELDAMINE

- ❖ Hobuse koplis pidamine on alati seotud suure riskiga aga see on parim ja kõige loomulikum võimalus hobuse liigutamiseks.
- ❖ Koplis peaks ümbruse hoidma võimalikult turvalisena. Seetõttu tuleb kopliaiad ehitada tugevateks, et hobune ennast ei vigastaks ega pääseks lõhutud aia tõttu jooksu. Kopli pinnas tuleks hoida puhta ja ohutuna; sõnniku, kivid ja risu peab korrapäraselt ära korjama. Pidevalt tuleb jälgida, et koplisse ei satuks ohtlikke esemeid, nagu väljaulatuvad naelad, traat jne.
- ❖ Kui märkad, et kopliaed on katki, siis anna sellest viivitamatult teada treenerile või tallitöötajale.
- ❖ Kuna hobune on karjaloom, meeldib talle olla koplis koos teiste hobustega. Tuleb jälgida, et hobused ka omavahel sobiksid. Agressiivseid ja probleemseid hobuseid tuleb tihtipeale hoida eraldi koplis.
- ❖ Täkke peetakse alati kahekordsete aedadega koplites, kus kahe kopli vahel on väike distants.
- ❖ Hobust tuleb koplisse viia alati jalutusnööri otsas, mitte kunagi ainult päitstest kinni hoides.
- ❖ Koplisse astudes sulge alati värav enda taga. Koplis lahkudes kontrolli, et kopli värav oleks alati korralikult suletud.
- ❖ Hobust koplisse lahti lastes tuleb hobuse pea keerata enda poole, sedasi ei õnnestu hobusel sind jooksuõhinas tagajalgadega lüüa. Väga tähtis on hobust õpetada koplis kannatlikult seisma ja ootama kuni jalutusnõör päitste küljest eemaldatakse või päitsed ära võetakse.
- ❖ Kuna statistiliselt toimub hobustega koplis kõige rohkem õnnetusi päitseid pidi kinnijäämise tagajärjel, siis on soovitatav võimaluse korral hoida hobuseid koplis ilma päitsteta. Kui hobust on raske kinni püüda või päitsteta kopeldamine pole võimalik mingil muul põhjusel, siis on soovitatav kasutada kas nahkpäitseid, mis annavad hädaolukorras järele või siis nailonpäitseid, millel on kuklarihmal spetsiaalne nahast vahetükk.
- ❖ Päitsed peavad olema parajad, sest liiga väikesed päitsed soonivad ja liiga suurtesse päitstesse võib hobune sisse astuda ning nendega on kuhugi kinnijäämise risk palju suurem.
- ❖ Hobuse kinnipüüdmisel on väga tähtis läheneda hobusele nii, et ta inimest märkab, soovitatavalt külje pealt, mitte kunagi tagantpoolt. Soovitatav on hobusega rääkida ning teda enne jalutusnööri kinnitamist kaelale või õlale patsutada. Eriti ettevaatlik tuleb olla siis, kui koplis on rohkem hobuseid.
- ❖ Talvel kipub koplis seisvate rautatud hobuste kapjade alla kogunema lumi. Teatud temperatuuril see jäätub ning võib hobustele talli toomisel vigastusi põhjustada. Seetõttu tuleks enne kõvale pinnale jõudmist suured jääklombid kapjade alt ettevaatlikult eemaldada. Lume ja jää kapjade alla kogunemist aitavad enamikel juhtudel ära hoida ka talveks servapidi raudade alla kinnitatud spetsiaalsed kummiribad.

1.11 HOBUSE TRANSPORTIMINE

- ❖ Jälgige, et päitsed ja päitsete nõör oleksid terved ja piisavalt tugevast materjalist, et need kestaksid laadimise ja transportimise.
- ❖ Transportimisel on turvalisuse eesmärgil soovitatav kasutada nahast päitseid, mis hädaolukorras järele annavad. Teine hea variant on nailonpäitsed, millel on kuklarihmal spetsiaalne nahast vahetükk.
- ❖ Päitsete külge võib kinnitada spetsiaalse kuklakaitse.
- ❖ Jalgade kaitsmiseks võib kasutada vatnikke ja pindesid või siis transpordikaitsmeid.
- ❖ Transpordikaitsmed peavad kaitsma hobuse esijalgu kabjapiirde alt randmeni ning tagajalgu kuni kandadeni. Kaitsmed peavad olema piisavalt paksud ja tugevast materjalist. Kumm ei ole sobiv, sest see paneb higistama.
- ❖ Kontrolli, et kaitsmed püsiksid paigal kogu transportimise aja. Kui kasutad vatnikke ja pindesid, peab jälgima, et vatnikud oleksid piisavalt paksud. Jälgi, et pinded ei saaks peale pandud liiga tugevalt, sest see takistab vereringet jalas. Liiga lõdvalt peale pandud pinded on aga ohtlikud, kui nad alla vajuvad.
- ❖ Kabjapiirde võib kaitsta ka kalossiga.
- ❖ Krihvid tuleb transportimise ajaks ära võtta!
- ❖ Saba tuleks kaitsta sel juhul, kui hobusel on transportimise ajal võimalik vastu tagaseina toetada. Kasutada võib spetsiaalseid sabakaitsmeid. Saba võib siduda ka lihtsalt pindega, aga mitte nii kõvasti, et see takistaks vereringet.

- ❖ Kasulik oleks panna hobusele transportimise ajaks tekk selga, sest tihtipeale on autos või treileris tuuletõmme. Teki paksus sõltub välistemperatuurist, kuumal suvepäeval pole teki vaja. Teki alt ei tohiks hobune olla külm ega ka higine. Tekk peab püsima kindlalt kinni, sest muidu võib see libiseda tagajalgadesse ja hobuses paanikat tekitada.

- ❖ Jälgi hobust transportimise ajal ja pikemal sõidul tee lühikesi vahepeatusi.
- ❖ Seo hobune piisavalt lühikeselt kinni, et ta ei saaks naabrit hammustada ega pead kõverasse keerata. Kasuta alati kergesti lahtitõmmatavat sõlme ja hoia autos nuga vms, et saaksid hädaolukorras hobuse kiirelt vabastada.
- ❖ Alati pane treileri tagumine luuk korralikult kinni. Treileri põrandale pane veidike saepuru või turvast.
- ❖ Vett tuleks hobusele pakkuda iga paari tunni tagant ning jälgida, et hobune jookes piisavalt. Mõned hobused ei taha juua vett, mis on erineva maitse või lõhnaga kui kodutallis. Sel juhul võib proovida vette segada magusat õunamahla.
- ❖ Transpordi ajaks peab heinavõrku panema piisavalt väga kvaliteetset tolmuvaba heina.
- ❖ Noori hobuseid on esialgu kasulik transportida vanema hobusega koos. Hobust, kes kardab külgeinu või kitsast ruumi, tuleb transportida kahe hobuse ruumis ilma vaheseinata.
- ❖ Laadi hobune alati kindad käes. Laadimise juures peab alati olema abiline.

1.12 HOBUSE IGAPÄEVANE JÄLGIMINE JA ESMAABI

HOBUSE JÄLGIMINE on parim moodus hobuse tervise hoidmiseks. Kui märkad hobuse olekus midagi tavapärasest erinevat, tuleb sellest viivitamatult teatada kas treenerile või talli haldajale.

- ❖ Hobust jälgides tuleb meeles pidada, et iga hobune on erinev. Mida paremini hobust tunned, seda kergem on tema tervist jälgida. Omanik ja tallimees peavad tundma hobust nii hästi, et näeksid kohe kõiki muutusi hobuse juures.
- ❖ Tähtis on jälgida, et hobuse automaatjootjad töötaksid korralikult ning et boksis poleks hobusele ohtlikke elemente (lahtised teravad plekkervad, püstised naelad jne) ega esemeid (nt käärid, heinapakinõõrid jne).
- ❖ Päeval ajal terve hobune üldiselt seisab. Kui ta on pikali, siis tõuseb ta inimese lähenedes kohe püsti.
- ❖ Iga päev tuleb jälgida, et hobuse kehal või jalgadel ei oleks haavu ega paistetust, kuumi või valusaid kohti. Hobuse jalgadel ei tohiks olla veepatju ega kõõlustel paistetust.
- ❖ Rauad peaksid olema tugevalt kinni ja kabjad õige kujuga. Kiiluvahed peavad olema kuivad, sealt ei tohiks tulla ebameeldivat lõhna.
- ❖ Hobuse sõõrmed peavad olema puhtad ja kuivad, hingamine ühtlane ja hääletu ning silmad terved ja selged. Terve hobune ei tohiks köhida. Samuti tuleb iga päev jälgida, et hobune sööks ja jookes korralikult. Kui hobune käitub tavapärasest teistmoodi, tuleks mõõta tema temperatuuri.
- ❖ Hobuse normaalne temperatuur on 37 °C – 38 °C, pulsisagedus on 28–40 lööki minutis ning hingamissagedus 8–16 X minutis. 24 tunni jooksul toodab terve hobune 8–10 hunnikut.
- ❖ Treeningu ajal tuleb jälgida, et hobune ei hingeldaks ega higistaks ebatavaliselt. Liikumise ajal ei tohi esineda lonkamist ega ka mitte kerget käiguvahet.
- ❖ On vajalik osata märgata ja ravida väikseid vigastusi ning anda vajadusel esmaabi. Samuti on tähtis teada, millal hobune vajab asjatundja (veterinaararsti, sepa jne) abi.

ESMAABI

Esmaabi antakse kõige sagedamini haavade, kinniste vigastuste, nikastuste ja põrutuste puhul.

- ❖ Haavade puhul on esmaabi seisukohalt oluline hinnata, kas haava on vaja õmmelda või mitte. Haav tuleks puhastada voolava vee või puhta sidumismaterjaliga. Kui haav vajab õmblemist, siis tuleks kiiresti võtta ühendust veterinaararstiga, kuid haavale ei tohi kanda mingeid desinfitseerivaid vahendeid. Kui verejooks on suur, tuleb paigaldada rõhkside. Hobuse haavad on õmmeldavad 2–3 tunni jooksul, sellest hiljem vähenevad esmase paranemise võimalused võrdeliselt kulunud ajaga.
- ❖ Nikastuse ja põrutuste puhul on esmaabiks alati piirkonna jahutamine, näiteks jala hoidmine külma voolava vee all. Kasutada võib ka jahutusgeeli, kuid mitte juhul, kui nahk on katki või marrastatud.
- ❖ Koolikud ehk tiirud tekitavad hobusele enamasti soolestikus tugevat valu. Kergema valu puhul keeldub hobune söögist, ajab üles ülamoka, vaatab kõhule, üritab tagajäsemega lüüa kõhu pihta, norutab. Tugevama valu korral võivad hobused võtta sisse istuva koera asendi, tiirutavad ümber enda, heidavad maha, üritavad püherdada või jäävad selili lebama. Esmaabiks hobuselt sööt eest ära võtta, pakkuda talle juua, panna hobusele tekk selga ja teda jalutada. Mitte lasta hobusel maha heita ja kontrollimatult püherdada. Kindlasti tuleks informeerida veterinaararsti, sest rasked koolikud võivad lõppeda surmaga.

1.13 TEGEVUSPLAAN ÕNNETUSJUHTUMI KORRAL

Õnnetusjuhtumi all mõistame kas ratsaniku, ratsanikuga kaasas oleva isiku, tallitöötaja või hobusega juhtunud õnnetust, mille käigus on inimesele või hobusele tekkinud kehalised vigastused.

TEGEVUSJUHISED INIMESEGA JUHTUNUD ÕNNETUSE KORRAL:

- ❖ Teavitage esimesel võimalusel juhtunust treenerit, talli juhtkonda või vastutavat isikut.
- ❖ Esmajärjekorras tehke kindlaks, et ohu allikas on kõrvaldatud (lahtine hobune kinni püütud jne). Hoolitsege, et olukord sündmuskohal oleks ohutu ja õnnetuse tagajärjed ei muutuks raskemaks.
- ❖ Kui keegi kukub hobuse seljast ning on nähtavalt vigastatud, siis tuleb kõigil peatuda, hobuse seljast alla tulla ning hobused kiiresti talli toimetada.
- ❖ Pange kannatanu kindlale ja tasasele pinnale lamama, ärge teda võimaluse korral liigutage. Vajadusel katke ta sooja tekiga.
- ❖ Kui kannatanu vajab meditsiinilist abi, siis teatage päästeametile, tel 112. Helistamisel tuleb teatada, kes helistab, juhtumi täpne asukoht, mis juhtus, kui palju on kannatanuid ja missugused on vigastused. Ära katkesta kõnet enne vastavat korraldust. Oota ja täida täpselt saadud juhiseid ning ürita säilitada rahu ja vältida paanikasse sattumist.
- ❖ Peale abi kutsumist anna vigastatule esmaabi. Kui sa ei ole esmaabiandmist õppinud, siis on soovitatav ka esmaabi vajadus päästeametiga kooskõlastada.
- ❖ Tallis peaksid olema nähtaval kohal kirjas talli juhtkonna, treenerite, talli teenindavate veterinaararstide ja muude oluliste inimeste telefoninumbrid.

TEGEVUSJUHISED HOBUSEGA JUHTUNUD ÕNNETUSE KORRAL:

- ❖ Teavitage esimesel võimalusel juhtunust treenerit, talli juhtkonda või vastutavat isikut.
- ❖ Esmajärjekorras likvideerige otsese ohu allikas nii kiiresti kui võimalik.
- ❖ Vaadake üle hobuse üldine tervislik seisund. Olge valmis kirjeldama tema seisundit veterinaararstile.
- ❖ Kui hobune liikuda saab, siis viige ta oma boksi, vajadusel pange talle tekk selga ja võtke söök eest ära.

Kui vigastus on tõsisem, teatage sellest treenerile / talli juhtkonnale ning siis kutsuge viivitamatult veterinaararst.

II OSA – RATSUTAMISE PÕHIALUSED

„Ratsutama suudab igaüks õppida, sest ratsutamine on oskus“ W. Müseler

Ratsutamise juures on kõige tähtsam armastus ja austus hobuse vastu. Ratsanikul peab olema ka tunnetusvõimet, kannatlikkust, enesevalitsust, ausust ja distsipliini. Teoreetilised teadmised hobuse käitumisest, tervisest, pidamisest ning hobustega suhtlemisest on suureks abiks ratsutamise algõppel.

Rohelise Kaardi koolituse I osa õpetas algaja ratsaniku hobust tundma, käsitlema, puhastama ning ratsutamiseks valmis panema ning järgima põhilisi ohutusreegleid tallis. Tuttavaks said ka hobust ning ratsutamisvarustust puudutavad terminid ning hobuse turvaliselt käekõrval talutamine.

Nüüd on aeg asuda ratsutamise õppimise juurde. Kogenud treeneri kõrval mängib siin ülitähtsat rolli hea õppehobune, algaja ratsaniku peamine ja parim õpetaja! Ratsanik kannab vastutust oma hobusest partneri eest. Ta peab olema valmis selleks pidevalt õppima ja otsima vigu kõigepealt endas, aga mitte hobuses ning seadma alati esiplaanile turvalisuse ning hobuse heaolu. Ülimalt oluline on kinni pidada ohutusreeglitest nii tallis hobusega tegeledes kui maneežis hobuse seljas olles.

2.1 OHUTUSNÕUDED MANEEŽIS JA RATSAVÄLJAKUTEL

Maneeži kasutamise reeglid tagavad, et ratsutajatel oleks võimalik maneežis treenida ja harjutada koos, turvaliselt ja üksteist segamata. Reegleid tuleb järgida kõigil.

- ❖ Maneežis viibides (nii hobuse seljas olles, kordetades ja hobust talutades) peaksid kõik isikud kandma korralikult kinnitatud hästiistuvat kolmepunktilise kinnitusega turvakiivrit. Turvakiivri kandmine on tungivalt soovitatav ka treenerile, sellega näitab treener head eeskuju oma õpilastele.
- ❖ Ratsutaja turvavarustuse hulka kuulub ka spetsiaalne turvavest, mille kasutamine on eriti oluline algajate ratsanike jaoks aga samuti ka kogenud ratsutajatel hüppetreeningul, maastikul ning noorte hobustega sõites.
- ❖ Ratsutades tuleb kanda kotsaga saapaid, et vältida jala jalusesse kinni jäämist.
- ❖ Enne maneeži sisenemist ja uste avamist hüüab sisseastuja nii, et kõik maneežis olivad kuuleksid: „Uks vabaks!“ Kui ta saab vastuseks „Uks on vaba“, on ukse avamine ohutu ja see hoiab ära hobuse ehmumisest tulenevad õnnetused. Sama kehtib ka maneežist lahkumisel. Treeningu ajal tuleb hoida maneeži ukseid kinni, et vältida õnnetusi juhuslikult lahti saanud hobustega.
- ❖ Hobuste ja ratsanike turvalisuse nimel tuleb maneež ja ratsaväljak hoida vaba igasugu masinatest, kolust, tööriistadest jms.
- ❖ Rangelt on keelatud koerte lahtilaskmine maneeži sel ajal, kui seal on hobused.
- ❖ Hobuse varustuse kontrollimine, sadulavööde pingutamine, sadulasse istumine ning sadulast mahatulemine toimub alati maneeži keskel, mitte raja peal.
- ❖ Ohutuse tagamiseks tuleb maneežis alati hoida teiste hobustega piisavat pikivahet (ca 3–4 m) ja vähemalt kolme sammu pikkust külgvahet (ca 2,5 m). Rusikareeglina peaks ravis ratsutades nägema oma hobuse kõrvade vahelt eelmise hobuse tagumisi kapju.
- ❖ Sammu käivad ja peatunud ratsutajad ei tohi takistada traavi ja galoppi sõitvaid ratsanikke. Peatuda või sammule tuleks jääda alles pärast rajalt sisse keeramist.
- ❖ Ringil olevad ratsanikud annavad alati teed rajal liikuvale ratsanikule. Sama kehtib ka siis, kui ratsanikud liiguvad erinevates suundades.
- ❖ Kui vastassuunas sõitvad ratsanikud kohtuvad rajast seespool, siis mõõduvad nad teineteisest kumbki paremalt poolt, nagu maanteeliikluses.
- ❖ Hobuseid võib maneežis või ratsaväljakul kordetada ainult siis, kui kõik kohal viibivad ratsutajad sellega nõus on. Kordetada ei tohiks ratsutamistreeningu ajal ega siis, kui väljakul on rohkem kui kolm hobust.
- ❖ Kui Sinu hobune on ettearvamatult või niisama vallatus tujus, siis hoiata sellest eelnevalt teisi maneežikasutajaid.
- ❖ Kui maneežis hobune lahti saab, siis peavad kõik ratsanikud rajast seespool seisma jääma. Kui olukord ohtlikuks muutub, siis peaksid kõik hobuse seljast maha tulema.
- ❖ Takistusi ja nende osi hoitakse väljaspool maneeži või ratsaväljakut. Pärast takistuste kasutamist tuleb nad väljakult eemaldada. Kui takistused erandkorras väljakule jäävad, siis tuleb nad hoolikalt väljaku keskele asetada.
- ❖ Hüpata tohib ainult treeneri juuresolekul ning mitte kunagi üksinda maneežis olles.

2.2 SADULASSE ISTUMINE JA SADULAST MAHATULEMINE

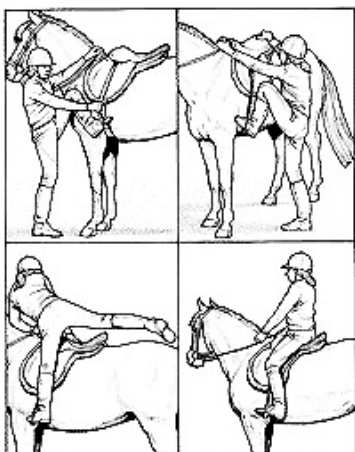
ETTEVALMISTUSED SADULASSE ISTUMISEKS

- ❖ Selgaminek ja seljast mahatulek peaks toimuma rahulikus kohas, kas maneeži keskel või maneežis selleks ette nähtud kohas, ilma liigse viivitamiseta.
- ❖ Hobust tuleb harjutada seisma rahulikult, kuni ratsanik talle selga istub ja end ratsutamiseks valmis seab.
- ❖ Hobusel ei tohiks lasta vabalt seista, sest ka kõige rahulikum hobune võib ehmuda ning minema joosta ning endale või teistele viga teha. Tegevuste ajaks, mis eelnevad sadulasse istumisele, paneb ratsanik vasaku käsivarre hobuse kaelal lebavatest ratsmetest läbi.
- ❖ Sobiv jaluse pikkus tuleb kindlaks teha enne sadulasse istumist. Jaluserihma pikkus peaks olema ligikaudselt võrdne ratsaniku käe pikkusega. Kui ratsanik puudutab sõrmedega jaluserihma kinnituskarabiini ja tõmbab alla lastud jaluse pingule, siis peaks jaluse tallaosa ulatuma ratsaniku välja sirutatud käe kaenla alla.

SADULASSE ISTUMINE

Hobuse selga minemine on soovitatav selleks mõeldud trepi või kõrgenduse pealt, see säästab hobuse selga ning aitab säilitada sadula õiget vormi. Ometi peaks iga ratsanik kindlasti oskama ja olema võimeline minema hobuse selga ka maast.

- ❖ Sadulasse istumiseks läheneb ratsutaja hobusele vasakult küljelt, jäädes seljaga hobuse pea poole.
- ❖ Vasaku käega haarab ratsanik ratsmed hobuse kaelal nii, et mõlemad ratsmed on kergelt pingul.
- ❖ Ratsanik astub paremale, et ta saaks vasaku jala jalusesse asetada. Ratsmeid hoidva käega haarab ratsanik lakast kinni ning samal ajal keerab ta parema käega jaluse hobuse suhtes risti.
- ❖ Ratsanik pistab vasaku jala päka jalusesse ja toetab vasaku põlve vastu sadulat (saapanina ei tohiks hobust puudutada).
- ❖ Ratsanik tõuseb parema jala päkale, haarab parema käega sadula tagakaarest ning vasakuga hoiab kinni lakast või sadula esikaarest. Seejärel asetab ratsanik vasaku jala jalusesse, surub vasaku põlve vastu sadulat ning tõukab end parema jalaga üles, kallutades ülakeha ettepoole.
- ❖ Parema käsi toetatakse sadula eeskaarele, parem jalg liigub sujuvalt üle laudja ning istmik laskub sadulasse.
- ❖ Parema jalg asetatakse jalusesse ning ratsmed jagatakse kahte kätte.
- ❖ Enne sõidu alustamist peaks ratsanik veel hetke paigal seisma, et kinnistada hobuses vajadust sadulasse tõusmisel kannatlikult oodata.

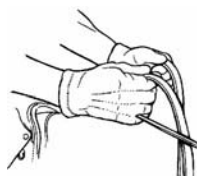
Pärast mõningast sammu kõndimist tuleks hobusel uuesti sadulavööd pingutada, sest siis on hobune end lõdvestanud. Selleks võtab ratsanik ratsmed ühte kätte ning tõstab vasaku sääre üle põlvepadja. Jalg jääb jalusesse ning sadulavöö pingutamiseks kasutatakse vaba kätt.

SADULAST MAHA TULEMINE

- ❖ Sadulast tuleks maha tulla samuti maneeži keskel, tehes enne kindlaks, et hobune seisab rahulikult. Hobuse seljast ei tohi maha tulla liikumise pealt.
- ❖ Sadulast ei tohi mitte mingil tingimusel maha tulla sadulasse minemiseks mõeldud trepi või kõrgenduse peale, see võib põhjustada tõsise õnnetuse.
- ❖ Sadulast mahatulekuks võtab ratsanik kergelt pingul ratsmed vasakusse kätte, toetub selle käega hobuse lakale ja parema käega sadula eeskaarele.
- ❖ Parema jalg võetakse jalustest välja ning viiakse sujuva liigutusega ettevaatlikult üle hobuse laudja. Ratsanik toetab end mõlema käega sadulale, eemaldab ka vasaku jala jalusest ning libistab end maapinnale.
- ❖ Sadulast mahatulekul ja peale seda ei tohi ratsanik hobust lahti lasta, vaid peab käsivarre läbi ratsmete pistma.
- ❖ Mõlemad jalused tõstetakse jaluserihma alaosa pidi üles ja sadulavöö lastakse mõne augu võrra lõdvemaks, ratsmed tõstetakse üle pea.
- ❖ Kui hobune on treeningust märg, tuleb teda jalutada kuni ta rahulik hingamine taastub ning karv kaelal kuivama hakkab. Hobust jalutatakse alati maneeži keskel, et mitte segada teisi ratsanikke.
- ❖ Jahedas maneežis tuleb treeningust higiseks läinud hobusele jalutamiseks peale panna fliisist või villasest materjalist niiskust imav tekk.

2.3 RATSMETE HOIDMINE

- ❖ Ratsmete kättevõtmisel haaratakse keerdu deta, kummaltki poolt võrdse pikkusega ratsmed väikese ja neljanda sõrme vahele. Käed on kergelt rusikasse suletud. Mõõdukalt kõverdunud põidlad vajutavad kergelt nimetissõrmedele ega lase ratsmetel käest libiseda.
- ❖ Käsivars, ratse ja hobuse suu peaksid olema ühel joonel. Ratsme hoidmisel on ülimalt oluline käte õige asend.
- ❖ Ratse peab olema sobiva pikkusega. Ratsme pikkuse korrigeerimiseks tuleb ratse lahti lasta ning siis uuesti haarata. Ratse, mida lühendatakse, võetakse senikaua teise kätte. Vabaks jäänud käega haaratakse ratse uuesti õige pikkusega.
- ❖ Ohutuse seisukohalt ei tohi ei hobuse talutamisel ega sõidu ajal ratsmeid mingil juhul ümber käe mässida.

2.4 ISTAK JA JUHTIMISVAHENDID

Istakust võib rääkida väga pikalt ja detailselt, sest õige istak on kogu ratsutamise alus. Kõige tähtsam on aga aru saada, et ratsanik ei hoia end hobuse seljas kinni mitte säärtel ja põlvedega, vaid püsib sadulas oma tasakaaluga. Keharaskus lasub võrdselt kahele istmikuluule ning sealt edasi läbi põlvede ja säärtel ratsaniku kandadesse. Sääred ja põlved aitavad tasakaalu säilitada ning ratsaniku keharaskust hobuse seljale jagada. Ka jalustel on vaid abistav ja toetav funktsioon. Õige ja tasakaalustatud istaku saavutamiseks peab ratsanik õppima oma keharaskust pingevabalt kontrollima ning hobuse liikumisega kaasa minema nii, et ratsaniku raskuskese ühtiks võimalikult täpselt hobuse raskuskeskmega.

KEHA, SÄÄRTE JA KÄTE ASEND

Selge ja visuaalne ettekujutus tasakaalust istuvast ratsanikust saab pildiga, mille võib leida igast ratsutamiseõpikust: ratsanik istub sirgelt ja lõdvestatult, nii et tema kõrv, õlg, puus ja kand on külje pealt vaadates ühel vertikaalsel joonel. Siinkohal on oluline meele pidada, et ratsaniku tasakaal sadulas on lähedasem seisva, mitte aga istuva inimese tasakaalule.

Nii ratsaniku kui hobuse tasakaalu suhtes on oluline, et ratsanik istuks sirgelt, sadula keskel ning samas ka sadula sügavaimas punktis – nii on ta kõige lähemal hobuse tasakaalukeskmele. Sadulas õigesti istuv ratsanik toetub mõlemale istmikuluule, see on korrektse istaku alus. Ratsaniku põlv ja sääre ripuvad lõdvestatult ning liiuvad kergelt vastu sadulat ning hobuse külgi.

Sääre õige asukoht on sadulavöö juures, kus hobune on kõige tundlikum. Liiga lühike jaluserihm viib liiga palju rõhku jalusele ning see takistab lödvestunult istumist. Liiga pikk jalus ei võimalda tihedat säärekontakti hobuse külgedega, kaob stabiilne tasakaal, konts ronib üles ning sääred on liiga "lahti".

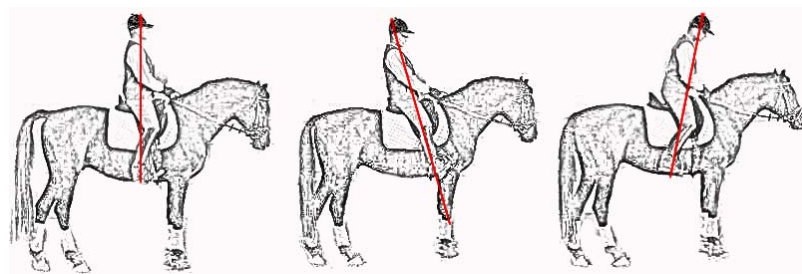
Kui ratsanik ei istu võrdselt oma istmikuluudel, siis see ei mõjuta mitte ainult keharaskuse jaotumist hobuse seljal, vaid takistab ka sääre õiget asendit.

Väga oluline on ka ülakeha ning käte asend. Õlad on pingevabad ning langevad kergelt tahapoole, rinnakorv "avatud" ning ratsaniku ülakeha on kergelt välja sirutatud, justkui tahaks ta sadulas pikemaks kasvada. Käsivarred toetuvad küünarnukkidega kergelt vastu keha, säilitades kerge nurga õlavarre ja käsivarre vahel. Sealjuures tuleb jälgida, et ratsaniku õlad ei kerkiks üles ning käte asend ei muutuks jäigaks. Kui ratsanik hoiab küünarnukke kehast eemal, siis väheneb istaku nõtkus ja ratsmete toime sõltumatus kehast. Õrnalt rusikas käsi hoitakse randmetest otse, mõlemal pool hobuse kaelast veidi eemal, sõrmenukid on suunatud hobuse suu poole ning mõõdukalt kõverdatud pöidlal osutavad üles. Käsivars, ratse ja hobuse suu peavad moodustame sirge joone nii ratsaniku poolt kui ka küljelt vaadatuna.

Hobuse seljas õigesti istuda pole raske. Keerulisemaks läheb asi siis, kui hobune hakkab liikuma. Lisaks õiges asendis püsimisele tuleb ratsanikul ka hobuse liikumisega kaasa minna ning enda keha hobuse liikumise suhtes stabiliseerima õppida. Ka see toimub tasakaalu abil. Kõigepealt peab ratsanik õppima end lödvestama ning *passiivselt* istuma ehk hobuse liikumisega kaasa minema. Alles siis on võimalik hakata *aktiivselt* sõitma ehk oma istakuga hobuse liikumist reguleerima. Ka edasijõudnud ratsanik peab jätkama igapäevast tööd istaku põhialuste kallal.

LEVINUMAD ISTAKUVEAD

Istaku korrigeerimisel peab tähelepanu pöörama sellele, et sadul sobiks ratsaniku kehaehitusega. Ebasobiv sadul raskendab õige tasakaalu leidmist ning paneb ratsaniku tihti "gravitatsiooniga võitlema".

Korrektne istak

Toolistak

Harkistak

TOOLISTAK

Kui sadula sügavaim koht ratsaniku raskuskeskme suhtes liiga taga, siis on oht, et ratsanikul tekib toolistak. Tema põlved tõusevad üles, säärel libiseb ette, ülakeha surutakse tahapoole ning sageli kipub ratsanik sel juhul ratsmetest tasakaalu otsima. Toolistak võib tekkida ka liiga lühikeste jalustega sõitmisel.

Toolistaku korrigeerimiseks peab ratsanik õppima istmikku ja puusasid ettepoole tooma. Reis, põlv ja konts tuleb lödvestatult allapoole suruda. Ratsanik peab end kogu kehahoiakus sirutama ja seeläbi "pikemaks kasvama". Abi on siin teadmisest, et õlad, puusad ja kontsad peavad asuma ühel püstjoonel.

HARKISTAK

Kui sadula sügavaim koht on liiga ees, siis võib tekkida harkistak, mis lükkab ratsaniku sääred tahapoole ning ülakeha vajub ette. Ratsanik ei istu enam istmikuluudel, tema tasakaal muutub ebastabiilseks ning hobusel on teda kerge sadulast välja tõmmata.

Kaob ratsaniku käte sõltumatus: käed on allapoole surutud või ratsanik toetab nendega hobuse turjale.

Harkistaku korrigeerimiseks peab ratsanik oma keharaskuse reitelt istmikuluudele ümber paigutama. Aidata võivad ka mõnevõrra lühemad jalused. Ratsanik peab õppima istuma sadula kõige madalamas punktis. Abi võib olla puusade lödvestamist ning avamist nõudvatest harjutustest.

Ka süstemaatilisel väljaõppel on raske istaku vigu vältida. Seepärast on tähtis nende teket tabada ja neid varakult korrigeerida. Paljud istakuvead tekivad ratsaniku puudulikust lõdvestatusest ning vähesest kehatunnetamisoskusest. Sissejuurdunud vigade parandamine on alati raske, sest inimese alateadvus juhib teda pidevalt vanade harjumuste juurde tagasi. Seetõttu vajab iga ratsanik treeneri abi, kes õpetaks teda vigu ja nende tekkimist tunnetama, et nendega õigeaegselt võidelda. Kuna iga uus liigutus on inimesele algul ebamugav, siis võib uus tehnika tunduda õppimisfaasis kohmaka ja tulutuna. Siinkohal tuleb usaldada kogenud treenerit ning vigade parandamisest ka ise aktiivselt osa võtta.

JUHTIMISVAHENDITE SÜSTEEM

Tähtsamad juhtimismärguanded antakse hobusele sääre, ratsme ja keharaskusega. Ka siin on oluliseks teguriks tasakaalustatud istak – ilma selleta ei saa ratsanik anda hobusele õigeid juhtimismärguandeid.

Ratsutamine on sisuliselt hobusega suhtlemine erinevate märguannete abil. Ratsanik ootab hobuselt oma märguannetele kindlat reaktsiooni. Kui reaktsioon on õige, siis tuleb hobust kindlasti kiita. Kui oodatud reaktsiooni ei järgne, tuleb märguannet vastavalt vajadusele täpsustada või veidi tugevamalt korrata. Märguande tugevus sõltub hobuse tundlikkusest ning ratsastustasemest.

Üks ja sama märguanne võib hobuses erinevatel päevadel esile tuua erineva reaktsiooni: näiteks väsinud hobune reageerib teisiti kui vallatus tujus hobune. Liiga segaste või tugevate signaalide korral muutub hobune ajapikku tuimaks. Alati tuleb viga otsida mitte hobuses vaid ratsanikus, sest hobune järgib vaid ratsaniku märguandeid ega sepiitse salaplaane, kuidas ratsanikule suuremat meelehärmi valmistada.

KEHARASKUS

Keharaskus on tähtsaim juhtimisvahend, mis mõjutab hobust kogu aeg, kas ratsanik seda tahab või mitte. Ratsaniku keharaskuse jaotumine mõjutab ka sääre- ja ratsmesignaale. Kui ratsaniku keharaskus on valesti asetatud, siis on see võrreldav olukorraga, kus inimene kannab üle õla rasket kotti. Kuna nii on raske tasakaalu hoida, siis on inimene sunnitud kõndima veidi kõveras, et kotti raskust kuidagi kompenseerida. Sama juhtub ka hobusega, kellel on seljas valesti istuv ratsanik. Kui hobune liigub kõveralt, siis ei saa ratsanik tihti aru, et ta oma halva tasakaaluga ise seda põhjustab ning püüab olukorda parandada ratsme ja säärega. Sel juhul läheb hobune veelgi rohkem segadusse ning üks viga põhjustab teisi juurde.

Vilunud ratsanik suudab hobust keharaskusega mõjutada nii, et kõrvaltvaataja seda ei märkagi. Seda nimetatakse sageli ka "ristluuga sõitmiseks". Kui ratsanik lõdvestab kõhulihaseid ning lükkab istmikuluud kergelt tahapoole, siis viib see ratsaniku tasakaalukeskme ettepoole ning on märguandeks hobusele edasiliikumiseks. Kui ratsanik aga pingutab kõhulihaseid, ümardab veidi alaselja ja lükkab istmikuluud ettepoole, viib ta sellega oma raskuskeskme tahapoole ning annab hobusele pidurdusmärguande.

SÄÄR

Sääremärguannete ehk sääre tööga antakse hobusele energia ning tagatakse tema edasiliikumine. Ratsaniku sääre mõjutab otseselt hobuse tagumiste jalgade liikumist. Treenitud hobusele piisab edasiliikumise säilitamiseks, kui ratsaniku sääred on oma õiges kohas sadulavöö juures ning avaldavad hobuse liikumise rütmis kordamööda hobuse külgedele kergelt survet. Sääre kasutamise ajal peab sääre ise jääma pingevabaks ning ratsanik peab säilitama tasakaalu oma istmikuluudel. Sääremärguannete puhul tuleb kasutada survet vaheldumisi lõdvestumisega. Kui hobust kogu aeg sääritega suruda, võib see mõjuda hoopis pidurdavalt. Liiga tugevate märguannete tagajärjel muutub hobune tuimaks ning ei reageeri enam tundlikele märguannetele.

Säärt kasutatakse ka hobuse otsehoidmisel või külgliikumistel, et panna hobust astuma külje suunas. Sel juhul liigub üks sääär oma põhiasendist veidi tahapoole, et sirgjoonelisel liikumisel takistada hobuse tagaosa kõrvale kaldumast või külgliikumisel anda hobusele märku, kummale poole ta külje suunas astuma peaks. Teine sääär jääb oma põhiasendisse sadulavöö juurde ja jälgib, et hobune piisavalt edasi liiguks.

RATSE

Ratset nähakse tavaliselt pidurdava juhtimisvahendina, kuid tegelikult on see eelkõige viis hobusega kontakti hoidmiseks. Pidurdavad ja suunavad märguanded on vaid osa ratsme funktsioonist.

Ratsaniku sääretööga tekitatud hobuse tagumiste jalgade energia suundub läbi ratsaniku keha kättesse ning sealt ratsmekontakti kaudu edasi hobuse suuni. Ratse reguleerib seda energia hulka, st hobuse liikumise kiirust, rütmi, sammu pikkust, jne. Hobuse suu on väga õrn, seetõttu on oluline, et ratsmekontakt oleks alati pehme ja hobusele meeldiv.

Ratsmetöö toimub alati kombinatsioonis sääre ja keharaskuse kasutamisega, ometi peab hobune aru saama selgest erinevusest edasijavate ning tagasivõtvate märguannete vahel. Muidu võib seda võrrelda olukorraga, kus autojuht annab gaasi, jättes peale käsipiduri.

Ratsmemärguanded on alati *kombinatsioon tagasivõtvast ning järeleandvast märguandest*.

Tagasivõtvaks märguandeks suletakse sõrmed ümber ratsme liigutusega, mis meenutab švammist vee välja pigistamist, samal ajal ratset kergelt enda poole hoides ning kätt veidi randmest keerates. Kui hobune ei reageeri, tuleb ratset hetkeks järele anda ning siis uuesti tagasi võtta. Oluline on mitte jääda ratset enda poole tirima. Erineva tugevusega tagasivõtvat märguannet kasutatakse mitmesugustes olukordades, nagu peatumisel, üleminekutel ning uue harjutuse ettevalmistamisel.

Järeleandva märguande puhul käsi lõdvestub ja liigub sujuvalt põhiasendisse tagasi, samas ratsmekontakti säilitades. Oluline on aru saada, et järeleandev märguanne seisneb käe lõdvestamises, mitte ratsmekontakti ära viskamises.

Teatud olukorras (näiteks hobuse kaela sirutustamist nõudvatel harjutustel tuleb ratsmeid järele anda ka küünarnukist ja õlaliigesest nii, et järeleandev käsi liigub hobuse suu poole, samas peab kontakt ikkagi säilima.

Et hobune ratsmemärguannetest õigesti aru saaks, on tähtis säilitada korrektne käte asend (vt ptk “Keha, sääre ja käte asend”) ning õige ratsme pikkus.

- ❖ Liiga pikk ratse ei võimalda ratsanikul piisavalt ratset võtta ning järele anda ja see võib viia tõsiste istakuvigadeni.
- ❖ Kui ratsmeid hoitakse jäiga randme või “klaverimängija” rusikatega (käeselg üles pööratud), siis ei saa ratsanik luua hobuse suuga elastset kontakti.
- ❖ Kui ratsaniku käed on nihkes, siis toimivad suulised valesti ning hobune läheb üle ratsme.
- ❖ Ratsaniku sõrmed peaksid olema kindlalt suletud ümber ratsme, avatud rusika korral annab välja sirutatud neljas sõrm ratsme pikkust pidevalt järele.
- ❖ Käed ei tohi minna vastu hobuse kaela ega üle kaela, sel juhul pole võimalik hoida tundlikku kontakti hobuse suuga.

STEEK

Koolisõidustekki (ca 100–120 cm) kasutatakse ratsaniku sääre pikendusena. Steki ülesanne on aktiveerida hobuse tagumist otsa ning panna teda paremini reageerima edasi või küljele suunavale säärele ilma samal ajal ratsmekontakti segamata.

- Koolisõidustekki ei hoita mitte otsast, vaid selle raskuskeskmele veidi lähemalt, nii et steki alumine osa paikneb risti üle ratsaniku sääre, otsaga allapoole. Vajaduse korral puudutatakse hobust stekiga kergelt sääre tagant.
- Stekk peab alati toimima koos säärega, mitte kunagi sellest eraldi.

- Steki kasutus peab järgima hobuse liikumise rütmi. Steki kasutamine on vale, kui sellega hobuse rütm segi aetakse.
- Sisemaneežis hoitakse stekki tavaliselt väljaku siseküljel, suunamuutusel vahetatakse ka stekki hoidvat kätt.

Hüppestekki (ca 75 cm) kasutatakse enamasti takistussõidus, sellel on tugev hästi käes püsiv pide ning otsas nahast lapats.

Hüppestekk sobib ka algajatele, kes oma kätt veel nii hästi ei valitse, et pikka stekki kasutada.

- Stekiga puudutatakse vajaduse korral hobuse õlga, hobune reageerib lapatsi poolt tekitatavale helile.
- Selleks, et stekiga sõnakuulmatu hobuse käitumist korrigeerida, võtab ratsanik hetkeks ratsmed ühte kätte ning rakendab stekki oma sääre taga.

Õige asend koolisõidusteki hoidmiseks

HÄÄL

Häälemärguannetega on võimalik hobust kas rahustada või ergutada.

- *Rahustavat* hääletooni tuleb kasutada hobuse usalduse võitmiseks ning ärevust tekitavate olukordade lahendamiseks.
- *Ergutavad* häälemärguanded aitavad hobuse tähelepanu koondada, edasijärgvaid märguandeid toetada, rütmi lugeda jne. Ergutavat hääle kasutamist tuleb teadlikult piirata, kuna hobune võib sellega harjuda ning lõpuks sellele enam mitte reageerida. Koolisõiduvõistlustel on hääle kasutamine keelatud.

KANNUSED

Kannused võimaldavad anda täpsemaid sääremärguandeid ning aitavad suurendada hobuse aktiivsust. Kannuste kandmiseks peab ratsanik olema omandanud hea tasakaalu ja stabiilse sääre. Seetõttu tohib kannuseid kasutada ainult siis, kui treener leiab, et ratsanik selleks valmis on.

ERINEVAD ISTAKU TÜÜBID

TÄISISTAK

Täisistak on kõigi istakuliikide alus ning oluline oskus korrektse ja efektiivse istaku omandamise protsessis. Täisistakus ratsanik sadulast ei tõuse (vt ptk 6 "Liikumine traavis ja kergendamine"), vaid läheb hobuse liikumisega kaasa sadulas istudes, sest nii on võimalik hobust kõige efektiivsemalt mõjustada. Täisistak on nõutav näiteks enamikus koolisõiduskeemides.

- ❖ Hobuse liikumise järgimisel on ratsaniku selg sirge, keharaskus jaguneb võrdselt mõlemale istmikuluule ning vaagen kaldub koos hobuse liikumisega veidi ette- ja tahapoole. Puusad peavad sealjuures vabalt "avanema" ning alaselg peab olema lõdvestunud.

- ❖ Hobuse selg tõuseb ja vajub liikumise käigus. Hetkel, mil hobuse selg pisut tõuseb, pingulduvad kõhu- ja alaseljalihased, vaagen kaldub veidi ettepoole ning ratsaniku alaselg "lüheneb". Kui hobuse selg järgmises liikumisfaasis vajub, siis ratsaniku lihased lõdvestuvad, vaagen kaldub tahapoole ning tema selg "pikeneb".
- ❖ Kui ratsanik on nõtkes ning piisavalt lõdvestunud, liigub ta hobusega kaasa automaatselt.
- ❖ Tähtsad on ka lõdvestatud põlved ning rippuvad sääred, mis püsivad stabiilses asendis ratsaniku raskuskeskme all ning "embavad" hobust sadulavöö juurest.
- ❖ Kui ratsanik ei suuda hobuse liikumisega lõdvestunult kaasa minna, siis kaob hobuse ning ratsaniku liikumise sünkroonsus. Ratsaniku keha hakkab sadulast välja pörkuma ning ratsaniku istak muutub kramplikuks. See on probleem, millega puutuvad kokku kõik algajad ratsanikud.
- ❖ Täisistak on ratsanikule mugavaim siis, kui hobune on korrektselt ratsmes ning seetõttu on "tõstnud" oma selja.
- ❖ Täisistakut tuleb harjutada, kuna see nõuab küllalt spetsiifilist tasakaalu ning lihaskoordinatsiooni – selle perfektseks valdamiseks võib kuluda aastaid.

POOLISTAK

Poolistakut kasutatakse hüppamisel, maastikul ja noorte hobustega sõitmisel. Poolistaku puhul ei koorma ratsanik hobuse selga ning ratsanik saab end kergesti ja sujuvalt kohandada raskuskeskme ja tempo vaheldumisega.

- ❖ Poolistakuks on sobiv hüppe- või universaalsadul, mille kuju ja eespool asetsevad põlvepadjad võimaldavad hobust poolistakus kindlamalt juhtida.
- ❖ Jaluserihmad on poolistakus tunduvalt lühemad kui täisistakus. Maneežisõidul lühendatakse jaluseid 2–3 augu võrra ning hüppamisel ja maastikusõidul koguni 4–5 augu võrra. Liiga pikad jalused raskendavad tasakaalustumist, nendega on raskem end sadulast kergitada.
- ❖ Poolistakus kallutab ratsanik end puusast ettepoole, viies keharaskuse rohkem reitele, põlvedele ja kandadele.
- ❖ Selgroo loomulik ja sundimatult sirge asend säilib, vältida tuleks kumerat või nõgusat selga, mis takistab puusaliigese piisavat avanemist. Liiga jäik või liiga liikuv ülakeha segavad hobuse ja ratsaniku ühist tasakaalu.
- ❖ Istmik on sadula lähedal, aga sadulasse ei toetu. Kiirema tempo puhul ja hüpetel kerkib ratsaniku istmik sadulast välja.
- ❖ Kuna jaluserihmad on lühemad, on ratsaniku põlved enam kõverdunud. Põlvede õige asend hoiab ratsaniku kindlalt sadulas. Liiga lühikeste jaluste puhul ei ole põlv kindlas asendis, ratsanik on liiga kõrgel hobuse kohal.
- ❖ Sääred asuvad sadulavöö juures ning puutuvad sääremarja alumise osaga hobuse vastu. Säär peab jääma raskuskeskme alla, sääre tahapoole nihkumine häirib tuntuvalt ratsaniku tasakaalu.
- ❖ Kõige madalamal asetseb kand. Kergelt allapoole suunatud elastne hüppeliiges tagab jalale kindla ja vetruva toe ning säärele stabiilse asendi. Kui kannad on üleval, kaotab jalg oma vetruvuse, säärel libiseb taha ning ratsanik vajub hobuse mõjul ette.
- ❖ Õlavarred ja küünarnukid jäävad kehast pisut ettepoole. Küünarvars ja ratse peaksid moodustama sirge joone hobuse suuni. Käed on randmetest sirged ning mõlemal pool kaela turjast eespool.
- ❖ Ekslik on uskuda, et poolistakus olles saab hobust "raske" sadulasse istumisega ergutada. Tähtis on hoopis õige tasakaalu säilitamine ja ratsaniku kindel "vundament" (põlv, sääremari, konts). Ainult nii saab kujundada ülakeha õiget hoiakut ning tagada, et ratsaniku sääre ja ratsmemärguanded oleksid sõltumatud tema keha liikumisest.

2.5 HOBUNE JA RATSANIK: TREENINGPÜRAMIIDI JÄRGIMINE

Treeningpüramiid on arenguskeem, mida järgitakse hobuse treenimisel – see on lihtsaks juhiseks ka ratsanikele ratsutamise algteadmiste omandamisel. Ratsanik peab teadma, mida oodata hobuselt ning millele kohe algusest peale tähelepanu pöörata.

Klassikaline hobuse korrektset arengut kirjeldav treeningpüramiid koosneb kuuest astmest: rütm, lõdvestatus, kontakt, impulss, otsesus ja koondatus.

Algratsastuse ning ratsaniku algväljaõppe seisukohalt omavad tähtsust eelkõige treeningpüramiidi kolm esimest astet:

Kõige aluseks on **RÜTM**. Õige rütm tähendab seda, et hobune on heas tasakaalus ning liigub aktiivsete ja korrapäraste sammudega. Igat allüüri kirjeldatakse eelkõige selle konkreetse rütmi järgi: samm on 4-taktiline, traav 2-taktiline ja galopp 3-taktiline allüür. Siin sõltub palju ka ratsaniku rütmitunnetusest.

Järgmine tähtis element on **LÕDVESTATUS**. Ainult rahulik ja pingevaba hobune saab hoida loomupärast rütmi ning liikuda elastselt ning sundimatult. Hobuse ja ratsaniku istaku lõdvestatus on omavahel tihedalt seotud.

Rütm ja lõdvestatus on eeltingimusteks **KONTAKTI** loomisele. Hea kontakt võimaldab meil hobusega suhelda ning teda vaevumärgatavate võtetega juhtida. Kui hobune liigub edasi meelsasti, energiliselt ja hea rütmiga ning reageerib stabiilsele ja tundlikule kontaktile pehmelt suulisi mäludes, end kuklast lõdvestades ning alalõuast järele andes, siis võib öelda, et hobune on *ratsmes*. Õige kontakti eelduseks on ratsaniku hea tasakaal – tema käed peavad töötama keha liikumise suhtes sõltumatult.

Kõiki neid kolme astet läbib tõusvas joones nii hobuse kui ratsaniku **TASAKAALU** paranemine ja täiustumine.

2.6 RATSUTAMISE ALGÕPE

Ratsutamise algõpe peaks toimuma kordel, kogenud treeneri ning rahuliku kuid tundliku õppehobusega. Alles siis, kui ratsanik on leidnud vajaliku tasakaalu nii sammus kui traavis, võib hobuse kordelt lahti lasta ning tunnid võivad jätkuda väikeses grupis.

LIIKUMINE SAMMUS

Ratsutaja esimene kogemus hobuse seljas on alati sammus liikumine. Selleks kohenda oma istak sadulas, võta ratsmed kätte ning loo hobuse suuga pehme ning ühtlane kontakt.

Suru mõlema säärega kergelt hobuse külgedele. Liigub ainult sääär, põlvest ülespoole peab jalg jääma sadulas oma kohale. Samal ajal anna ka "ristluuga" kerge märguanne, et hobune liikuma hakkaks (vt ptk "Keharaskus"). Tundlik ja treenitud hobune peaks selle peale liikuma hakkama. Mõned hobused aga vajavad tugevamat märguannet, nii et kui sääresurve ei piisa, võib hobusele anda kerge tõuke kannaga. Kui hobune liikuma hakkab, siis istu rahulikult sadulasse ning mine hobuse rütmiga kaasa. Kui hobune hakkab sammu aeglustama, aja teda edasi enne, kui ta seisma jääb.

Samm on suurepärane võimalus korrektse istaku harjutamiseks. Isegi vaba sammu sõites peaks ratsanik mõtlema korrektsele istakule ning sellele, et hobune kogu aeg aktiivselt edasi astuks.

- ❖ Vaata ettepoole, hobuse kõrvade vahelt läbi. Mahavaatamine viib selja, kaela ja õlad pingesse ning ratsaniku tasakaalukeskme liiga ette.
- ❖ Jälgi oma rühti. Õlad peaksid olema lõdvestunud ning võrdsel kõrgusel.
- ❖ Istu sadula keskel nii, et tasakaal jaotuks võrdselt mõlemale istmikuluule. Pea meeles, et kõveralt istuv ratsanik ei saa anda hobusele korrektseid märguandeid.
- ❖ Lõdvesta end ning mine hobuse liikumise rütmiga kaasa. Hobuse sammud peavad olema aktiivsed, aga mitte kiirustavad.
- ❖ Sääred peaksid olema sadulavööst veidi tagapool ning rahulikult paigal, labajalg paralleelselt hobusega ning konts kergelt allapoole. Sääär peaks liikuma ainult siis, kui hobusele edasiliikumiseks märguanne antakse.
- ❖ Käed on oma kohal ning hoiavad hobuse suuga pehmet kontakti, liikudes veidi kaasa hobuse suuga.

PEATUS

Hobuse peatamiseks istu veidi sügavamalt sadulasse, pisut tahapoole nõjatudes, vii oma keharaskus istmikule ning kergelt allapoole surutud kontsadesse. Samal ajal anna ratsmega hobusele peatumismärguanne: algul kergelt ning kui hobune ei reageeri, anna ratset hetkeks järele ning nõua siis peatumist uuesti ja veidi tugevamalt. Tähtis on mitte hobust suust vedama jääda. Jälgi, et ratsmed ei oleks liiga pikad ning käed oleksid õiges asendis. Kindlasti ei tohi hobust suust tõmmates käsi üles tõsta, sest see on hobusele valus ning tundlik hobune võib selle peale püsti tõusta. Peatuse ajal peab hobune seisma rahulikult ning tasakaalus. Kui hobune on peatunud, siis tuleb käsi koheselt lõdvestada.

HOBUSE PÖÖRAMINE

Hobuse pööramiseks kasutatakse nii ratset kui säärt. Kui näiteks pöörata paremale, siis liigub ratsaniku vasak jalg veidi tahapoole, avaldades kergelt survet ning andes sellega hobusele märku, et ta paremale astuks. Samas suunab ratsanik hobust parema ratsmega, justkui "avades talle ukse" paremale. Vasakut ratset antakse veidi järele, kuid siiski säilib kerge toetav kontakt.

LIIKUMINE TRAAVIS

Märguanne traaviks on põhimõtteliselt sama, mis üleminekul peatuselt sammule, aga veidi tugevam. Traavi alustab kerge sääresurve hobuse külgedele ning märguanne “ristluuga”.

Traavis liigub hobuse selg hoopis rohkem üles-alla kui sammus, nii et esimesed traavisammud võivad algaja ratsutaja endast välja viia. Oluline on leida tasakaal, mitte aga jääda säärite ja põlvedega kramplikult sadulast kinni hoidma. Traavi tuleks alustada lühikeste osade kaupa. Kui ratsanik kipub tasakaalu kaotama, tuleb hobune viia tagasi sammule, ratsaniku istak korda seada ning uuesti traavile minna. Abiks on siin sadula esikaare külge kinnitatud rihtm, millest võib algul kinni hoida ning end selle abil sügavamale sadulasse tõmmata.

Traavis peaks ratsanik kõigepealt **KERGENDAMA** õppima. Kergendatud traav väsitab ratsanikku vähem kui täisistaktraav, see annab talle kindlustunde ja aitab leida ning arendada tasakaalu hobuse liikumisel.

- ❖ Kergendatud traavi puhul ei istu ratsanik pidevalt sadulas, vaid tõstab end ühe sammu ajal põlvede toel ja jalustele toetudes sadulast üles ning laskub järgmise sammu ajal pehmelt tagasi sadulasse.
- ❖ Sadulast tõusmisel lükkab hobuse selg ratsaniku ülespoole, tema puusad liiguvad üles- ja ettepoole, raskuskese eemaldub sadulast vaid nii palju, kuivõrd seda võimaldab hobuse liikumise rütm. Ratsaniku jalg peab jääma raskuskeskmega samale püstjoonele.
- ❖ Põlv jääb kõverdatuks, toetub kergelt sadula põlvepadjale ning ei tõuse üles samal ajal, kui ratsaniku istmik sadulasse toetab.
- ❖ Vetruvad hüppeliigesed ühtlustavad ratsaniku liikumist, kand on ratsaniku kõige madalam punkt, sääred liibuvad rahulikult vastu hobuse külgi.
- ❖ Ratsaniku ülakeha on kergelt puusast ettepoole kaldus, siis on liikumine harmoonilisem kui liialt kange püstasendi korral.
- ❖ Aktiivne sadulast tõusmine ja liiga raskelt sadulasse istumine on vale, kuna see muudab ratsaniku liigutused jäigaks ning häirib hobuse selja tööd.
- ❖ Rajal sõites kergendatakse sisemisele tagajalale, sest nii on hobusel võimalik (eriti kaarsõitudel ja pööretel) ratsaniku keharaskust paremini toetada ja hõlpsamini tasakaalu hoida.
- ❖ Õiget kergendamise “diagonaali” on lihtsaim viis kontrollida, jälgides hobuse sisemist õlga. Sadulasse istumine toimub siis, kui hobuse sisemine õlg liigub ettepoole.
- ❖ Suunamuutustel tuleb ka kergendusjalga vahetada, istudes kaks sammu järgemööda (tõuse-istu-istu-tõuse).
- ❖ Pikematel sõitudel (näiteks maastikul) tuleb aeg-ajalt kergendusjalga vahetada, et mõlemad tagajalad saaksid võrdse koormuse.

LIIKUMINE GALOPIS

Galoppi tasub ratsanikul proovida alles siis, kui ta on omandanud vajalikud oskused hobuse iseseisvaks juhtimiseks sammus ja traavis. Olenevalt ratsanikust ja hobusest võib selleks kuluda mitu nädalat või isegi mitu kuud.

- ❖ Hobuse galopiletõstmiseks tuleb kõigepealt hobuse liikumist aktiivsemaks muuta, et tekiks energia, mida saab galopitõsteks kasutada.
- ❖ Selleks mine kergendatud traavilt paariks sammuks üle täisistakule.
- ❖ Sulge mõlemad sääred hetkeks ümber hobuse, et anda talle impulss edasiminekaks.
- ❖ Lühenda välmise ratsme kerge survega hobuse traavisammu, samas säilita liikumise aktiivsus.
- ❖ Istu sügavamalt sadulasse, veidike tahapoole nõjatudes, et vältida ülakeha ette vajumist.
- ❖ Sisemine sääär on sadulavöö juures, et hobust edasi viia, keharaskus on viidud veidi rohkem sisemisele istmikuluule. Välimine sääär liigub hetkeks tahapoole, andes hobusele märku galopiletõusmiseks.

- ❖ Galopiletõste hetkel liigub ratsaniku sisemine puus veidi ettepoole, kaasa hobuse liikumisega. Sisemine käsi lõdvestub ning annab ratset veidike järele.

Õiges tasakaalus hobune tõuseb galopile õigest jalast. Seda saab kontrollida, vaadates hobuse sisemist õlga. Õigest jalast galopil tundub nagu haaraks hobune sisemise õlga rohkem maad kui välimisega.

Galopis liigub ratsanik istmikuluudel sadulas veidi ette- ja tahapoole, aidates säilitada hobuse liikumise tasakaalu ning rütmi. Et seda võimaldada, peaksid ratsaniku põlved olema lõdvestatud ning sääred rahulikult ümber hobuse. Ka alaselg peab olema lame ja lõdvestunud. Kui selg on pinges ja muutub nõgusaks, siis puusaliiges ei saa piisavalt avaneda, istak on jäik ning hobuse selja liikumine hakkab ratsanikku sadulast välja loopima. Esialgu on galoppi lihtsam sõita suurel 20 m ringil. Galoppi sõidetakse tihti ka poolistakus.

JÄLJEKUJUNDID

Kõige levinumad ja lihtsamad jäljekujundid on ringid (20 m, 15 m), voldid (10 m ja väiksema diameetriga ringid), poolringid, poolvoldid jne. Selliseid jäljekujundeid nimetatakse ka kaarsõitudeks. Kaarsõitudel peaks hobune end kogu kehast veidike painutama nii, et tema tagumised jalad liiguksid esimeste jalgade jälgedes. Ka nurgad on kaarsõidud ning neid tuleks vaadelda umbes ¼ osana 10 m voldist.

Kaarsõidul annab sisemine ratse kerge painde, välimine ratse jääb hobust toetama. Sisemine säär jääb sadulavöö juurde, välimine säär liigub kergelt sadulavöö taha. Keharaskus nihkub veidi sisemisele istmikuluule.

MAALATID (KAVALETID)

Maalatid on 2,5–3,5 m pikkused latid, millest sõidetakse üle enamasti sammus või traavis, üksikult või 3–4 kaupa.

- ❖ Üksikust latist võib üle sõita kergendades aga latirida (3–4 latti) tuleks ületada poolistakus.
- ❖ Ratsanik peaks istuma sadula keskel, tasakaal jaotatud võrdselt mõlemale jalusele.
- ❖ Pööre lattidele tuleks välja sõita hoolikalt, nii et lattidele lähenedes oleks võimalik juhtida hobune otse lati keskele.
- ❖ Lattidele lähenedes ei tohi ratsanik vaadata mitte maha, vaid peab pilgu suunama otse ette.
- ❖ Rütm ja tempo peavad jääma ühtlaseks.
- ❖ Ratsanik peab säilitama tasakaalu poolistakus ning andma ratset niipalju järele, et hobune saaks latte ületades kaela sirutada.
- ❖ Väga oluline on hobuse valitsemine ka pärast latte.